

Josep M. Bernils Mach

Vilafant

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

39 MONOGRAFIES LOCALS

VILAFANT
Josep M. Bernils Mach

68 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA d'ESTALVIS PROVINCIAL

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 68

Sèrie: Monografies (Núm. 39)

Primera edició en català: Febrer de 1997

Tiratge: 1100 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la col·lecció:

Joan Domènech

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Joan Badia,
Lluís Bayona, Martí Cama, Narcís Castells, Ramon Ceide,
Josep Clara, Josep M. Corretger, Marta Franch, Víctor Gay,
Jordi Mascarella, M. Aurora Martín, Enric Mirambell, Joan
Miró, Joan Nogué, Narcís Puigdevall, August Rafanell, Josep
M. Rus, Erundí Sanz, Carles Sapena, Josep Vicens,
Mariàngela Vilallonga, Carme Vinyoles.

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció administració:

Pujada de Sant Martí, 5. Telèfon (972) 20 57 00.
Apartat de Correus 11. 17080 Girona

Secretaria i Distribució: Fina Poch

Fotocomposició i Impressió:

Palahí Arts Gràfiques, SC. Girona

ISBN: 84-86812-63-1

Dipòsit legal: Gi-494/97

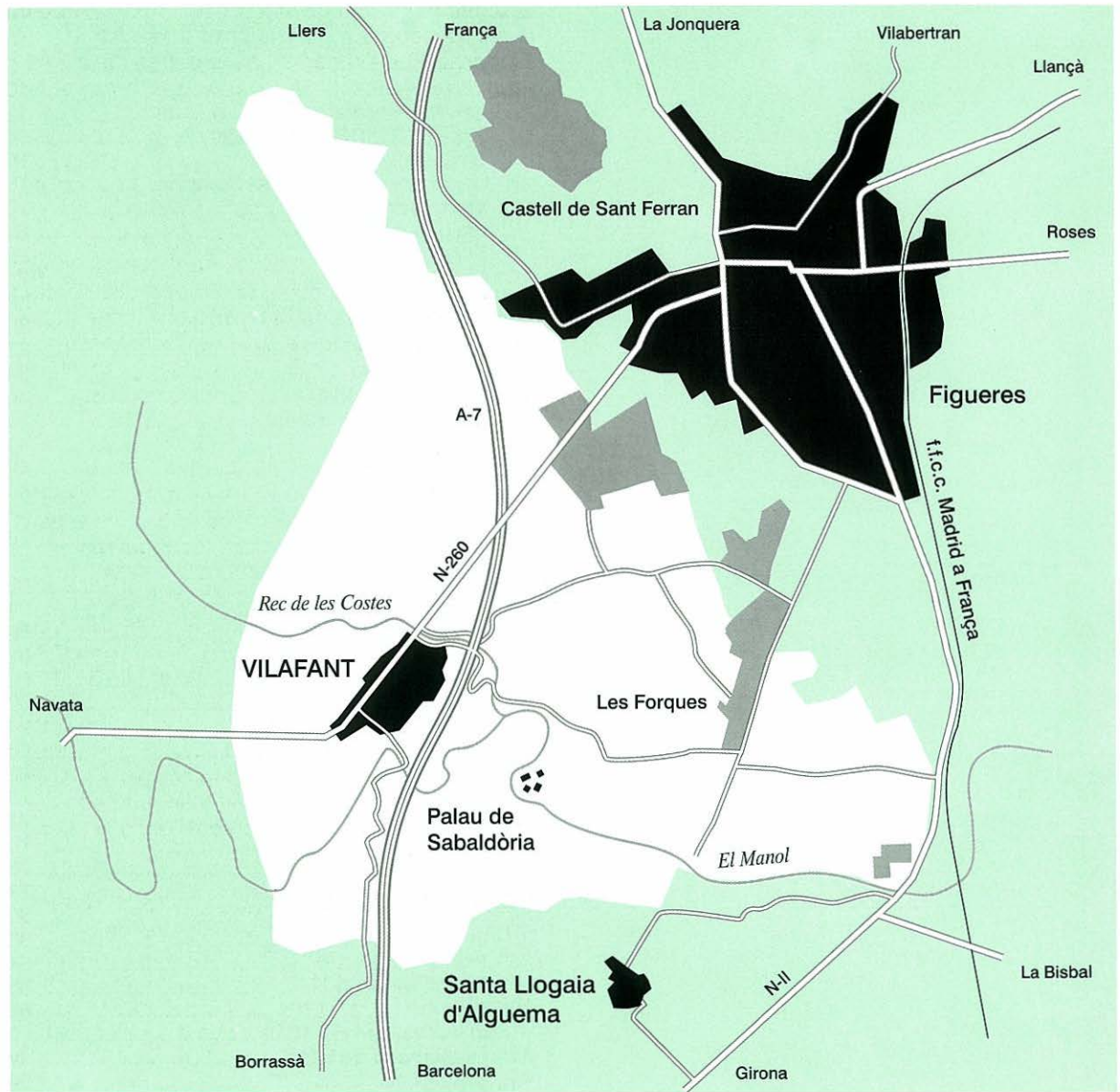
LA NOSTRA PORTADA

Arbre de Can Massanet

(Foto: Torner).

Índex

Situació	5
Cronologia	6
1 - El municipi	8
2 - Els orígens	10
3 - La vila medieval	12
4 - El segle XVIII. El creixement	14
5 - La Guerra Gran	16
6 - Segle XIX. La Guerra del Francès	18
7 - Les carlinades	20
8 - Els pagesos	22
9 - Els rajolers	24
10 - L'eixample urbà	26
11 - El segle XX. La República	28
12 - La Guerra Civil 1936-37	30
13 - La Guerra Civil 1938-39	32
14 - La postguerra	34
— L'incendi del 1949	36
15 - La recuperació urbana	38
16 - La democràcia	40
17 - Palol Sabaldòria	42
18 - L'església	44
19 - El castell i l'església de Palol	46
20 - Les cases de la vila	48
21 - L'electricitat	50
22 - El cementiri	52
23 - L'aigua potable	54
— L'aigua de can Massanet	56
24 - El riu Manol	58
— Els aiguats	60
25 - La indústria	62
26 - Camins i carreteres	64
27 - Els transports	66
28 - Els masos	68
29 - Urbanitzacions (I)	70
30 - Urbanitzacions (II)	72
31 - L'ensenyament	74
32 - L'escola pública	76
33 - Una escola especialitzada	78
34 - Centre, cultura i esbarjo	80
35 - Les festes	82
36 - Vida cultural	84
37 - La gastronomia	86
38 - Esports	88
— El festival aeri del 1912	90
39 - La memòria de tots	92
— Bibliografia	94
— Agraïments	95

Situació

El terme municipal de Vilafant es troba gairebé en el centre geogràfic de la comarca de l'Alt Empordà. El delimiten 24 quilòmetres de la línia fronterera pirinenca, 15 del mar i 14 dels límits amb les altres comarques gironines, de la Garrotxa, a la part oest, i del Pla de l'Estany, al sud. Té una extensió de 8,23 km², una dècima part de la qual és sòl urbà. En el fogatge de 1708 es diu que el municipi "té de llarch 2 quarts, dampla 1 quart i mig i de circumferència 5 quarts". Està emplaçat a dos quilòmetres i mig a ponent de Figueres sobre una topografia de poca elevació en la seva meitat meridional i oriental, on es troba amb la plana al·luvial empordanesa, lleugerament ondulada a la banda septentrional i occidental, amb la qual s'inicien els primers contraforts dels terraprims.

Els fitaments dels anys 1819, 1928 i 1944 assenyalen oficialment els límits territorials del terme municipal de Vilafant, que són: per la part de llevant i tramuntana amb el de Figueres mitjançant els agents naturals de la riera Galligans i el rec Susanna; a ponent, els municipis de Llers, des del còrrec dels Carnissers a la coma Llobatera fins a la Garriga d'Avinyonet, i d'Avinyonet de Puigventós, des de la Garriga fins a la timba d'en Baqué; i al sud amb els de Borrassà, des de la timba d'en Baqué fins al pla del Timoner, i de Santa Llogaia d'Àlguema, des del Pont del Príncep al pla del Timoner, en bona part separat per la riba del riu Manol. Al sud-est confina al llarg de mig quilòmetre amb la carretera nacional II.

Les altituds de la zona elevada corresponen a minses serralades de formes arrodonides on s'alcen els petits turons del coll de les Forques (47 m), Palol Sabaldòria (64 m), l'Arengada (76 m) i Puig Grau (111 m) prop de les pedreres d'Avinyonet de Puigventós, des d'on s'albira la plana de la comarca i el castell de Sant Ferran de Figueres.

Cronologia

400-300 aC Poblament ibèric de Palol Sabaldòria.

900-1000 Església preromànica de Palol Sabaldòria.

1017 Apareix per primera vegada el nom de Villa Fedanti en una butlla del papa Benet VIII.

1020 Es menciona Villa Fedancio i Villa Palaciol en el testament del comte Bernat de Tallaferro.

1119 Se cita per primera vegada l'altar de l'església de Sant Cebrià en un acte de testimoniament.

1134 En el testament de Pere Ramon de Vilafant és esmentat Arnau de Palol.

1167 El bisbe de Girona dona al monestir de Ripoll l'església sufragània del castell de Palol.

1182-1186 Se cita un canonge de la Seu de Girona dit Arnau de Vilafant.

1193 Torna a esmentar-se l'església de Sant Cebrià de Viladefante, segons consta en el testament de Ramon de Vilafant.

1294 La població de Vilafant passa a dependre de la Batllia de Figueres.

1304 Vilafant forma part de la jurisdicció de la vegueria de Besalú.

1359 Primer fogatge. Vilafant tenia 23 focs i Palol Sabaldòria 3, amb un total d'uns 140 habitants.

1365 L'església de Sant Cebrià va sofrir importants destrosses ocasionades pels soldats francesos.

1379 És al·ludit el lloc de Palaciolo Çabauloria.

1542 Construcció del mas Requesens.

1587 El priorat de Lladó tenia propietats a Vilafant.

1716 Amb el decret de Nova Planta la població de Vilafant passa a la jurisdicció del Corregiment de Girona.

1753 Forn de rajols propietat de la família Junquer, subministradora de les obres del castell de Figueres.

1781 Construcció de la casa pairal de can Massanet.

1802 Vilafant passà a la dependència del Corregiment de Figueres. Fou una divisió territorial político-administrativa que va perdurar fins al 1833, amb algunes petites variacions.

1833 La població va quedar inclosa a la província de Girona i va passar a formar part de la comarca de l'Alt Empordà.

- 1834** Com a resultat d'aquesta disposició va passar a pertànyer al Partit Judicial de Figueres.
- 1844** Construcció de la casa pairal de can Massanet.
- 1866** Plantació d'arbres a la nova carretera de Figueres a Besalú pels afores de la vila.
- 1880** Inici de la producció de rajols de la bòbila de can Soler.
- 1904** Plantació de l'Arbre de la Llibertat a la plaça Major.
- 1911** Inauguració de l'enllumenat elèctric.
- 1912** Inici de les obres del nou cementiri.
- 1913** Posada en funcionament de la fàbrica de mosaics d'en Soler.
- 1921** Primera construcció de les quatre torres modernistes.
- 1928** Formació del primer equip de futbol.
- 1929** Constitució del Centre Cultura i Esbarjo.
- 1930** S'inaugura el local del Centre Familiar Recreatiu.
- 1931** Construcció de l'edifici de les escoles públiques.
- 1932** Construcció de la nova carretera de Vilafant a Borrassà per la ronda nord.
- 1934** Construcció de la Casa Ajuntament al carrer de l'Església.
- 1938** L'Institut de Batxillerat de Figueres es trasllada a la Torre d'en Dolfo Soler
- 1949** Explosió i incendi del trull, amb vuit morts i setanta ferits.
- 1960** Inici de les obres de la primera urbanització fora del nucli urbà, a la zona de les Forques.
- 1965/75** Es van construir les clavegueres, es va instal·lar la xarxa d'aigua potable, es pavimentaren els carrers i s'inicià el servei de recollida domiciliària d'escombraries al nucli urbà antic de Vilafant.
- 1986** Construcció de les noves escoles.
- 1988** Construcció de l'església de Santa Maria a les Forques.
- 1991** Inauguració del Complex Esportiu Els Pins.
- 1992** Construcció del Parvulari.
- 1993** Inauguració local social de Les Mèlies.
- 1995** Inauguració de la nova Casa de la Vila.

EL MUNICIPI

1

8

A ctualment la població de Vilafant consta del clos antic i de set ravals moderns claraments diferenciats i separats geogràficament. El nucli urbà vell de Vilafant està assentat sobre una topografia pràcticament plana a 54 metres d'altitud.

Aquest recinte està actualment molt eixamplat per orient amb la urbanització propera dels Rajolers. Fora d'ell s'han desenvolupat, en els últims trenta anys, les següents urbanitzacions.

La urbanització del Camp dels Enginyers, que és a la part de migdia i que limita amb el terme municipal de Figueres pel rec Susanna.

La urbanització de l'Aregada Nord i Sud es troba a ambdós costats de la carretera de Figueres a Besalú, i també confronta amb Figueres i amb la urbanització del Camp dels Enginyers. Inclou la urbanització de les Oliveres.

La urbanització de les Forques queda emplaçada a la part sud del terme municipal. Toca amb els termes municipals de Figueres i de Santa Llogaia d'Àiguema.

La plaça Major l'any 1889, en la foto més antiga que es conserva. Hi havia plantat un arbre que fou substituït el 1904 per "l'arbre de la Llibertat". L'arc donava entrada al carrer del Trull per evocació d'un antic molt d'oli.

Vista general de Vilafant des del pla de Borrassà. A l'extrem esquerre apareix l'edifici del Centre, i a la dreta les escoles.

L'anomenada el Parc de Vilafant és al peu del camí de Palol i de la carretera de Figueres a Besalú, i es convertirà en una continuïtat de la vila antiga.

El sector del Pont del Príncep, entre el riu Manol i la carretera nacional II, està considerat zona disseminada.

Finalment, hi ha les Closes d'en Clarà que toca a llevant amb el terme municipal de Figueres.

També hi ha el conjunt d'habitatges del MOP situat entre la carretera d'Olot i el cementiri i un grupet de cases al camí vell d'Avinyonet de Puigventós que condueix a les pedreres.

Tots els sectors s'enllacen sobre antics camins rurals, convertits en carreteres locals, i per la comarcal de Figueres a Besalú, actualment Eix Pirirenc.

En el terme municipal hi ha diversos paratges rústics que porten els noms populars dels Pins, el Bosquet, les Garrigues, la timba d'en Baqué, la Salida, els horts de Manol, el pla Timoner i el pla de Vilafant.

El terme està creuat pel riu Manol de ponent a llevant, els torrents d'en Serra i de les Costes, que acullen les aigües plujanes de les Garrigues i les aporten al riu Manol prop de Palol Sabaldòria, i per la riera

El conte

Hi ha un conte molt curiós que diu que "els tres reis de l'Orient, durant uns anys, desembarcaven a Roses i enfilaven després cap a Figueres i Olot a portar les joguines a la mainada. Es veu que un dels pobles pels quals passaven els havia cridat fortament l'atenció, ja que hi veien una gent molt devota i sempre els trobaven que eren a l'església o que feien processons. Els regis personatges van trobar que seria molt adient que aquell poble s'anomenés Vila-sacra. Un tros més enllà van restar

meravellats en veure que en un indret on l'any abans només hi havia uns ermits s'alçava una munió de cases i edificis. Vaja, van comentar, Vila-tenim. Després, uns tres o quatre quilòmetres enllà de Figueres, van trobar una colla de paletes i manobres que s'afanyaven a aixecar parets i a amanir teules per posar-les-hi al damunt. Mira, va dir un dels Reis: Vila-fant. I d'aquí el nom d'aquests pobles..."

Conte de mossèn AGUSTÍ BURGAS reproduït per JOAN GUILLAMET, al llibre *Coses i gent de l'Empordà*"

Galligans i el rec Susanna, que afluïxen al mateix riu prop de Vilatenim.

La plaça, avui, amb l'arbre nonagenari. Aquesta zona està pendent d'una reforma urbanística.

ELS ORÍGENS

2

*El mas de can Niceto,
l'any 1889, quan
s'estava enllestint la
nova carretera de
Figueres a Besalú.*

10

En el terme municipal de Vilafant hi ha poblament humà des de l'època ibèrica, concretament als voltants dels segles IV i III aC. La paraula vil·la ens porta al món agrícola romà. Les formes llatines *Fidentius* o *Fedantius*, com a nom personal, podrien indicar els inicis de l'actual Vilafant com a explotació agrícola i, com a tal, és possible que hi hagués un *mas de Fidentius*. Aquesta explotació hauria seguit l'evolució de la resta del país i amb la desaparició de l'imperi romà va entrar en una nova etapa.

La primera vegada que hi ha constància del lloc que actualment és Vilafant és en una butlla de Benet VIII, del 1017, a

favor de l'abadia de Sant Esteve de Banyoles. S'hi fa esment d'una vinya in *Villa Fedanti*. Tres anys després torna a mencionar-se, en el testament del comte Bernat Tallaferro, en el qual deixa al seu fill Berenguer un alou que tenia *infra terminos de villa Palaciol sive in Villa Fedancio*, és a dir, dintre de les terres de l'actual Palol o Vilafant. Aquest document no només nomena Palol per primera vegada, sinó que també la relaciona amb l'actual Vilafant.

A partir d'aquí les notícies dels dos nuclis són constants. Trobem: *Villa Fedanti* (1017), *Villa Fedancii* (1020), *Villa Fedancio* (1021), *Villafedanth* (1151), *Villafedant* (1173),

Viladefant (1182), *Villafant* (1238), *Villadefanco* (1279), *Villa Fedante* (1295), *Villaffant* (1358) i, per primera vegada, l'any 1359, el de Vilafant en la seva forma actual, malgrat que en documents posteriors torna a prendre alguna variant com *Villadefante* (1372) o *Villadefanto* (1587).

En aquests anys sorgeixen els noms dels primers vilafantencs. El 1075, Ramon Adalbert va deixar al monestir de Sant Pere

de Rodes les possessions i la meitat d'una altra propietat que tenia a Vilafant. El 1088 Raimundus Sesmundi va llegar a l'església de Vilabertran tot el que tenia a Vilafant. El 1113 fou Berengarius de Solario qui va deixar a la mateixa església diferents terres que tenia a Vilafant. El 1119 és esmentada per primera vegada l'existència de l'església parroquial quan el jutge Ramon Bernat i el sacerdot Pere Guillem van adreçar damunt l'altar de *Sancti Cipriani* de l'església parroquial de Vilafant. El 1125 hi ha una altra publicació jurada feta per Daví de Vilafant en la qual va deixar a la seva esposa un esponsalici situat a la parròquia de Sant Cebrià de Vilafant. Nou anys després és Pere Ramon de Vilafant qui transmet al seu fill Bernat tots els

feus que tenia per Arnau de Palol. Hi ha una altra definició de Ramon Rafard de Vilafant a favor del monestir de Vilabertran, el 1165. Al mateix any també hi ha una publicació jurada rebuda per ordre de Borrell, sacerdot i jutge de Vilafant. El 1178 s'esmenta una venda de Pere de Barrera i la seva esposa Arnaleta de Palol dels drets de tres oliveres que tenia la parròquia de Sant Pere de Figueres. Entre els anys 1182 i 1186 hi ha notícies d'un canonge de la seu de Girona anomenat Arnau de Vilafant. El 1191 Maria de Cabanes va fer testament, en el qual disposà diversos donatius per a l'església de Sant Cebrià de Vilafant. El 1193, en el testament de Ramon de Vilafant es torna a esmentar l'església de Vilafant, i també al 1280 i al

Carrer de l'Església, abans del seu eixamplament. A mà esquerra hi havia la casa que servia de sala de ball, als baixos, i d'escola de nenes al primer pis. A mà dreta hi havia el paller de can Saleta i la casa de Can Cotxeres.

1288, anys en què se cita un Arnaldus de Casanadal com a sagristà d'aquesta església.

Encara el 1504 és nomenat Arnau de Biure, donzell de Figueres que tenia per concessió del bisbe la meitat dels delmes de Vilafant.

Plànol del nucli urbà medieval

LA VILA MEDIEVAL

3

12

L'any 1294 Figueres va ser nomenada cap de Batllia Reial amb total jurisdicció sobre diversos termes municipals, entre ells Vilafant, sobre els quals el Batlle Reial de Figueres tenia jurisdicció econòmica, judicial, administrativa, fiscal i militar. Per tant, els pobles de la batllia restaven fora de qualsevol ingerència dels senyors feudals, i tampoc no estaven afectats pels mals usos.

La formació del teixit urbà al llarg de l'Edat Mitjana es va iniciar a la banda de migdia de l'església parroquial, i es va dirigir per dos petits carrerons, el de l'Església i el del Trull, envers la plaça Major, on conflüen els antics camins de

Figueres a Besalú i el de Vilafant a Borrassà.

L'any 1359 s'hi va fer un fogatge, que era una mena de recompte fiscal de cases o focs sotmeses a pagament d'impost directe, fogatge a partir del qual es pot parlar d'uns cent quinze habitants: vint-i-tres focs a Vilafant (103 veïns) i tres a Palol (uns 12 habitants). Per fogatges posteriors es veu que el poble de Vilafant va seguir l'evolució demogràfica del país. L'any 1497 els focs havien quedat reduïts a només onze (uns 50 veïns), nou en el nucli antic i dos a Palol, cosa que reflectia la gran crisi que a tots nivells va patir la Catalunya de la baixa Edat Mitjana. A partir d'aquí es detecta el lent redreçament dels

Vista general de Vilafant des de can Massanet. Al fons es veuen les cases de can Frai i can Pairot.

segles XVI i XVII. En el 1553 ja es comptaven catorze cases, onze a Vilafant i tres a Palol.

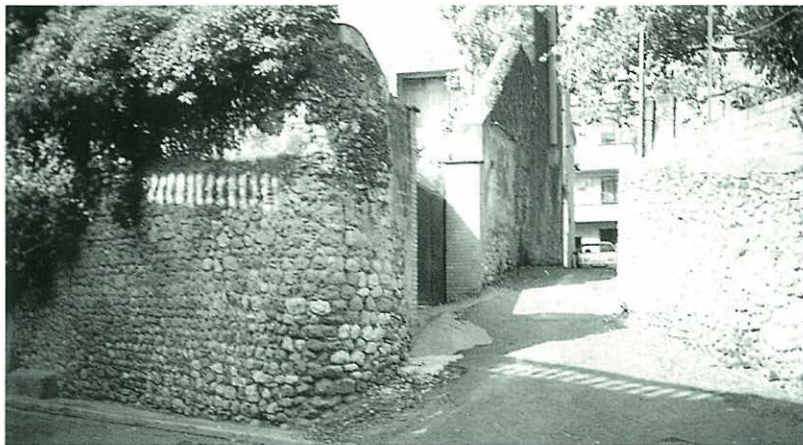
El 1401, la universitat de Figueres va prometre al rei la restitució a la corona de la parròquia de Palol Sabaldòria, juntament amb la de Santa Llogaia d'Àlguema amb totes les seves propietats i jurisdiccions. Posteriorment es va ampliar el terme parroquial de Vilafant i va incorporar la feligresia de Palol Sabaldòria, que va segregar-se de la de Santa Llogaia d'Àlguema, de la qual era sufragània.

El 1587 era el priorat de Santa Maria de Lladó qui tenia propietats a Vilafant, segons consta a l'inventari de béns mobles i immobles d'aquest cenobi. Es tractava d'uns censos amb domini directe.

Els homes i les dones de Vilafant se seguïen definint com a pagesos amb camps i horts i amb els conreus típics de la plana empordanesa. Però hi havia quelcom més. En el poble existia ja la que havia de ser la clau d'un important període de riquesa i expansió: l'any 1620 hi ha notícies de la presència de rajoleries.

Durant la Guerra dels Trenta Anys, a la meitat del segle XVII, tant la soldadesca reial com la francesa que ocupà la plana empordanesa va robar i saquejar la població civil i va

causar considerables desperfectes a l'església i al poble de Vilafant, fins a la seva retirada en signar-se el Tractat dels Pirineus el 1659.

L'escut de Vilafant va començar a aparèixer a principi del segle dinou. És d'or, amb un colom d'atzur que du un ram d'olivera de sinople al bec.

Toponímia

El nom de Vilafant deriva del llatí Villa Fedanti, i al llarg dels temps apareix amb les següents denominacions:

- 1017 Villa Fedanti
- 1020 Villa Fedancii
- 1021 Villa Fedancio
- 1151 Villadefanth
- 1173 Villadefant
- 1182 Viladefant
- 1193 Villadefante
- 1238 Castrum de Vilafant
- 1259 Villa Fedante
- 1279 Eclesia de Villadefanco
- 1280 Villadefanco
- 1288 Villafessanto
- 1358 Parroquia de Sent Sabrian de Villaffant
- 1359 Vilafant
- 1362 Sancti Cipriani de Villadefante
- 1370 Vilafant
- 1372 Villadefante
- 1553 Vilafant
- 1587 Vilafedanto

Dades aportades per M. Josepa Arnall i Juan (Annals Institut d'Estudis Empordanesos 1981-82) basades en documents de Pere de Marca, Miquel Rosell, Monsalvatge i Fosas, Flórez, Botet i Sisó, Rius Serra, Josep M. Font Rius, Josep M. Pons Guri, Arxiu Corona d'Aragó, Josep Iglesias, Pere Vayreda i Olivas. Les denominacions dels anys 1193, 1280, 1288 i 1362 han estat tretes del llibre de Badia Homs "L'arquitectura medieval a l'Empordà".

El carreró de l'Església és l'únic que actualment guarda uns paraments de parets antigues.

EL SEGLE XVIII. EL CREIXEMENT

4

Aquesta foto antiga, presa des del que avui és el Centre, mostra l'eixida i l'era de can Maroi, l'era de can Nola i les cases de can Rateta i can Joan de l'Hòstia.

14

La tendència al creixement no va parar. L'any 1708 el poble ja tenia vint-i-dues cases, amb 84 persones, de les quals es diu que 26 eren homes i 4 eren considerats pobres. L'any 1718, amb l'aplicació del reial cadastre, la demografia ja és esmentada en habitants: n'hi havia 105. Va seguir creixent fins al 1860, en què es comptabilitzen 562 habitants, per a continuació disminuir als 509 de l'any 1900, davallada causada, en gran part, per la crisi de la fil·loxera.

Passada la Guerra de Successió i perdudes les institucions i les lleis, el país va viure, però, un gran moment de creixement econòmic i demogràfic. Si a molts llocs es

duplicà el cens, a Vilafant es triplicà, ja que va arribar als 304 habitants l'any 1787. El secret del gran creixement del segle XVIII va ser la construcció del castell de Sant Ferran de Figueres, ja que de les bòbiles de Vilafant van sortir, a partir de mitjans del set-cents, els rajols que van emprar per a la seva construcció.

Aquest progrés urbà és manifest a finals del segle XVIII. De les 9 cases que hi havia el 1497, es va passar a 14 cases el 1553, a 26 el 1719 i a 76 el 1787. El creixement és comprovable a les façanes d'algunes de les cases construïdes. A la plaça, cantonada al racó del Trull, n'hi ha una amb una llinda de pedra

del 1591; al carrer de Figueres, pas de l'antiga carretera, una amb data del 1776; al carrer de Sant Cebrià, que s'enfila en direcció ponent, una altra del 1767; al carrer de la carretera vella de Besalú, ara carrer d'Olot, prop de la plaça, una del 1774 i una del 1846 i al carrer de Llers, que es dirigeix a un antic camí de les Pedreres, una del 1799. Per la part sud-est apareixen el carrer i la plaça de

la Ciutadella, que és un nom que podria recordar algun vell fort desaparegut del qual no es té fins ara cap constància.

Els carrers, com és habitual, portaven el nom de la localitat a la qual es dirigien: Figueres, Borrassà, Olot i Llers o de l'església i del trull que, juntament amb el del patró de la parròquia Sant Cebrià, i el de Sant Narcís, foren els carrers primerencs.

La plaça de la Ciutadella és la segona del poble i és propera al Manol. El nom podria ser una reminiscència d'un petit fort que aprofitava la defensa natural del riu.

L'evolució demogràfica

1359 - 23 focs a Vilafant (10 de cavallers, 10 de l'església i 3 d'aloers) uns 115 habitants i 3 focs a Palol Sabaldòria, uns 14 habitants

1497 - Vilafant, 9 focs. Palol Sabaldòria, 1 foc.

1553 - Vilafant, 10 focs laics i 1 capellà. Palol, 3 focs laics.

1708 - Villafant, 22 cases amb 81 persones, i Palol, 8 cases amb 24 habitants.

1718 - 105 habitants

1787 - 304 habitants (1 capellà, 14 pagesos, 4 jornalers, 8 criats)
En aquest cens es demostra un augment de dues-centes persones que s'ha de considerar motivat per les obres de construcció del castell de Sant Ferran de Figueres, que va promoure un gran increment de llocs de treball en aquesta població, derivat de la fabricació de rajols. Aquest cens també ens detalla que hi havia 84 homes i 97 dones solters, 43 homes i 64 dones casats i 5 homes i 11 dones vidus.

1860 - 562 habitants

1900 - 509

1910 - 609

1920 - 588 dels quals 245 sabien llegir. Hi havia 248 homes, dels quals 137 eren solters, 100 casats i 11 vidus, i 261 dones: 123

solteres, 100 casades i 38 vídues.

1930 - 606

1940 - 569

1950 - 584

1960 - 689

1970 - 1183

1975 - 1353

1980 - 1506

1985 - 1964

1990 - 2639

1996 - 3487 (1757 dones i 1730 homes)

Es pot veure que entre 1960 i 1996 hi ha un creixement de 2.798 veïns, que representa un 400% i que col·loca la població de Vilafant en el segon lloc de la comarca, després de Roses, de creixement proporcional més considerable. El resultat dóna una densitat de 420 habitants per km². Aquest increment és conseqüència del creixement vegetatiu normal i de l'augment immigratori procedent sobretot de persones que treballen a Figueres. Segons un estudi econòmic, la procedència dels residents era del 31,8% del propi municipi, 26,6 de la comarca, 8'1 de les comarques veïnes, 2'9 de la resta de Catalunya i 30'5 de fora de Catalunya.

LA GUERRA GRAN

5

Entrada del castell de Figueres, des d'on es va ordenar una incursió de protecció al marge del riu Manol, a Vilafant. Sobre la cornisa de pedra es veu el mur fet de rajols de les bòbiles de Vilafant.

16

Després de l'expansió a tots els nivells que havia experimentat la població, el fet històric més destacable a Vilafant en el segle XVIII és la Guerra Gran. En produir-se la desfeta de les forces espanyoles a la batalla del monestir del Roure, a Pont de Molins, el 1794, on va morir el comte de la Unió, el general Lluís G. de Carvajal i Vargas, el qual en una ocasió havia pernocat al poble de Vilafant, els francesos van trobar el camí lliure per al seu avenç i, amb una dèbil intimidació, van aconseguir la rendició del castell de Figueres sense tirar un sol tret.

Disposava d'un guarniment de deu mil homes i menjar per a un

llarg setge. El governador militar del castell fou empresonat i confinat a França. A Madrid se li féu un consell de guerra i fou condemnat a la pena de mort, després commutada per la de cadena perpètua.

Un dels pobles que els francesos van considerar cobejable i d'interès per la defensa exterior de la zona militar des d'aquella fortalesa fou el de Vilafant, ja que estimaren la seva situació estratègica per a la protecció de la fortalesa de Figueres envers les terres més altes del costat de ponent. Pel costat de Palol Sabaldòria van construir diverses fortificacions que anomenaven línia del Manol i que anaven des d'Avinyonet de

Puigventós fins al Far. A Vilafant hi havia aquarterats quatre batallons de soldats francesos.

Entre la gent dels pobles de l'Empordà va créixer un gran entusiasme per fer-se voluntaris per lluitar contra els francesos i es va crear una línia de defensa des de la Mare de Déu del Mont fins a Ventalló, en oposició a la línia francesa abans esmentada.

La ratlla d'operacions era prop de Vilafant. Així, el 13 de desembre de 1794, els espanyols van projectar accions de guerra per intimidar l'enemic, a la vegada que disposaven d'escamots per al reconeixement de la línia. Una companyia de miquelets espanyols, confiada al marquès de la Romana, va rebre l'ordre d'atacar amb dos mil homes els acantonaments d'Avinyonet de Puigventós i de Vilafant.

L'informe militar diu que encara que no es va poder verificar totalment l'acció per un dels accidents comuns, es va fer l'operació amb tant d'encert que va causar a l'enemic més dany del que s'havia previst. Pocs dies després, una altra columna, comandada pel tinent coronel Francisco Torradellas, va iniciar una acció des de Besalú, passant per Crespià. A

Camí antic de comunicació de Figueres a Vilafant, proper al Camp dels Enginyers.

la vora de Vilafant va disposar dues columnes, una per atacar Avinyonet de Puigventós i una altra per combatre els adversaris que eren a Vilafant, mentre que la resta es va encarregar de la protecció de l'atac. En una acció nocturna, un escamot de setze soldats manats per un capità va avançar cap a les posicions

enemigues de Vilafant. Un dels soldats es va entrebancar i se li va disparar el fusell, cosa que va motivar que el sentinella cridés el *Quién vive?* i alertés els soldats francesos, que van córrer als llocs de guàrdia, per la qual cosa es va causar una alarma general i es lliurà una batalla sagnant. Els espanyols van retirar-se lleugerament, fet que incità els francesos a encalçar-los, fins que van caure sota l'atac del grup espanyol de reserva. Van morir cent soldats francesos, dos-cents foren ferits i quatre fets presoners. Per part espanyola hi hagué un carrabiner mort i setze miquelets ferits.

Era de can Martí, prop de la qual hi havia una posició defensiva natural dita Línia del Manol. L'any 1932 al seu entorn es van construir les escoles.

SEGLE XIX. LA GUERRA DEL FRANCÈS

6

18

La proximitat de la població de Vilafant amb el castell de Sant Ferran de Figueres va motivar la seva participació a la Guerra del Francès amb nombrosos voluntaris per tal de refusar els invasors. La majoria dels pobles de la contrada van quedar fora dels actes més importants d'ocupació de les forces napoleòniques, més dedicades a defensar l'estratègic castell de Figueres. Però el riu Manol, encara que no constituïa cap línia de fortificació, era considerat pels francesos de reconeguda importància i per això el poble de Vilafant fou molt cobejat per l'obstaculització natural que formava el marge d'aquest riu. El 9 de febrer de 1808, els vilafantencs van tenir coneixement de l'arribada en so

de pau de tropes franceses als voltants de Figueres. Les primeres batusses van començar el 13 de juny quan, a la plaça de l'Ajuntament de Figueres, un figuerenc, amb el seu bastó, va desarmar un oficial francès. Es va tocar a sometent i van acudir-hi els homes dels pobles veïns. Els francesos van contestar bombardejant Figueres des del castell, del qual s'havien apoderat també sense tirar un sol tret.

Novament el castell de Figueres es va rendir amb deshonra. La placa de marbre que hi havia sobre la porta d'entrada principal per cisellar-hi les proeses de la fortalesa va romandre per sempre buida d'inscripcions.

Vista del poble i de la nova carretera de Besalú des del revolt de can Massanet, amb els camps de conreu totalment lliures d'edificis fins al carrer de Llers.

Grups de voluntaris de Figueres i dels pobles de la comarca van formar les primeres companyies de miquelets, els quals van establir una reserva de vigilància a Vilafant, que disposava d'una munició de cinquanta cartutxos i menjar per a quatre dies. El comandament era a Borrassà i per tant hi havia una relació directa amb les avançades de Vilafant. El 1809 els francesos varen aconseguir fer recular aquesta línia fins Borrassà-Ordis, on tenien sis-cents homes i un dipòsit de muls, i

Vilafant va quedar totalment sota el domini estranger. El mes d'abril de 1811, els francesos van ampliar l'àrea de protecció del castell, van establir forces a les Tres Cases d'Avinyonet i van muntar una nova bateria a Vilafant, amb la qual desallotjaren els miquelets de les rodalies, però pocs dies després una companyia espanyola va contraatacar en una acció iniciada a Lladó que va aconseguir fer cinc-cents quaranta-vuit presoners francesos i alliberar la població de Vilafant. Poc després es va tornar a perdre aquesta posició.

Un dels guerrillers més famosos d'aquella època fou Damià Bosch, dit *el Ferrer* de Vilafant. Malauradament es va esgarriar i posteriorment es va dedicar a

actes de banditatge. Al cap d'un temps un escamot de cinquanta trabucaires va cometre actes facinerosos molt sagnants pels quals fou perseguit el mes de juliol de 1811. Damià Bosch va ser pres i condemnat a mort, i el van penjar a la plaça de Llorà. Van deixar les seves robes en penjarella de la branca d'un arbre amb un rètol que deia: *"Despojos del desnaturalizado Damián Bosch (a) el herrero, capitán de cuadrilla de 50 ladrones, que se persiguieron hasta haberlos rendido y muertos a tiros"*.

Finalment, el mes d'abril de 1814 el general francès Suchet va iniciar, des de Bàscara, la retirada general, però encara va deixar a la línia de Vilafant la quinta divisió de Lamarque, fins que en el mes

El carrer de Sant Josep, dit també de can Bru, a principi de segle, amb les cases de cal Pirro, can Gifreu i can Pairot. El marge de l'esquerra és on hi ha el Centre.

següent va abandonar aquesta posició i definitivament el país. La Junta del Cadastre i Capacitació del Corregiment de Figueras va fer un informe en el qual expressava que el poble de Vilafant, entre altres, no havia pagat el contingent que li pertocava per trobar-se envaït durant tot aquest període i perquè els enemics s'havien endut tots els papers.

Porta principal del castell de Figueras. Sobre el cobertor hi havia una gran peça de marbre destinada a gravar-hi les heroïcitats de la fortalesa. Estava buida d'inscripcions; el castell sempre es va rendir amb ignomínia.

LES CARLINADES

7

34. FIGUERAS - Carretera de Olot

Edició de "La Veu de l'Empordà"

20

Posteriorment foren les lluites de les guerres carlines les que també van afectar Vilafant. El primer ensurt del poble fou el setembre de 1835 quan una divisió de carlins navarresos va ocupar les poblacions de Terrades i Sant Llorenç de la Muga i van acampar a poques passes de Vilafant, encara que sense atacar-la. El mes de juliol del 1836 la vila va sofrir les primeres conseqüències d'aquesta guerra. Una facció carlina va baixar des d'Olot cap a Figueras. El governador del castell de Figueras va ordenar a una companyia de milicians que anessin a reforçar la vila de Besalú i quan anaven pel camí vell de Vilafant una dona va donar la veu d'alarma d'haver

vist un gran nombre de carlins per la carretera. La companyia va retornar al castell temerosa que l'ordre fos una traïció del governador militar. Llavors els carlins van saquejar el poble de Vilafant, van destrossar carros i diligències i van occir els oficials d'una petita guarnició que hi havia.

El maig de l'any següent les tropes carlines, amb 1.300 homes, van tornar a assetjar el poble de Vilafant, però es va poder avisar la Milícia Nacional de Figueras, que va enviar un ajut que va sorprendre els carlins i els va causar dotze morts en el camp i vint-i-nou ferits, dos dels quals van morir en ingressar a la presó del castell de Figueras. La resta

Torre de la guerra carlina que hi havia a la plaça del Sol de Figueras, en el camí de Vilafant.

dels carlins van abandonar el setge de Vilafant.

El maig de 1838, les tropes carlines, manades pels mateixos capitosts, van atacar de nou Vilafant amb mil cinc-cents homes. El governador del castell de Figueras, en tenir-ne coneixement, va enviar un esquadró de set-cents homes a peu i setanta a cavall en un nit plujosa i va agafar per sorpresa els carlins. En un combat de tres hores els carlins foren foragitats.

Durant la Revolució de 1868, els rigidors de Vilafant van signar la

instància presentada pel diputat figuerenc i després ministre d'Hisenda de la Primera República, Joan Tutau, demanant l'establiment del matrimoni civil i la llibertat de cultes.

A les eleccions a diputats de l'any següent, Vilafant va donar 411 vots (83,7%) als candidats del Partit Republicà Federal, 48 vots a la Candidatura Progressista (9,7%) i 32 vots a la Carlina (6.5%).

Amb motiu de la tercera guerra carlina, que va paraitzar les obres de la nova carretera de Figueres a Besalú, el mes d'agost de 1873, un batalló carlí emplaçat a Terrades amenaçava atacar els pobles de les

rodalies. Es va organitzar una columna de voluntaris, a la qual Vilafant va aportar vint soldats, que en un breu combat va desfer l'intent carlí. Una altra aportació de voluntaris la va fer Vilafant quan aquest mateix any el general carlí Savalls va atacar el poble de Tortellà: i des de Figueres es va enviar el batalló "Abdó Terrades", al qual s'adjuntaren els voluntaris de Vilafant i tots junts aconseguiren desbaratar els plans carlins. Per última vegada, l'any 1874, els carlins del general Savalls van passar per Vilafant en un intent d'apoderar-se de Figueres. Aquest atac va fer fallida i les tropes carlines tornaren a recular. Fou l'últim cop que van molestar els veïns del poble de

Vilafant. En un informe del 1877 es diu que el poble no sempre va estar sota la dominació dels carlins, però sí que vivia contínuament atropellat per les seves freqüents incursions en les quals imposaven fortes contribucions de guerra als seus habitants. En una ocasió, els regidors municipals de Vilafant van haver de fugir cap a Figueres per evitar represàlies. Quan semblava que la pau refaria l'economia del país van caure sobre la vila de Vilafant, i a tota la comarca, els efectes de la plaga de la fil·loxera, que va mermar el comerç vilafantenc, ja que encara que poc productora de vi, disposava d'una fàbrica d'aiguadent i una d'esperit de vi.

Al fons de la fotografia es veu el serrat de les Pedreres i de les Tres cases d'Avinyonet, que era un lloc de pas dels escamots carlins.

ELS PAGESOS

8

Les dones de Vilafant anaven a Figueres a vendre els productes hortolans que portaven en un cistell sobre el cap. La carretera, prop de l'Arengada, encara estava en reparació.

22

Fins ben entrat el segle XVIII, l'economia del poble de Vilafant es basava enterament en el sector primari de l'agricultura. Les terres de Vilafant són de conreu de secà amb plantacions de cereals (blat de moro, alfals, vinya i olivera). La mitjana de producció de blat, civada i ordi, a mitjan segle passat, entre els anys 1857/1861, fou de 1.360 faneques. S'hi destinava únicament l'1,6573% de les terres. Era una collita que abastia només la meitat del consum del poble. Per a batre els cereals hi havia les eres d'en Maroi, de can Nola, d'en Martí, de can Gustí, de can Lluís i del Molí.

La superfície forestal també és molt petita. Es comptabilitzen

només 6 hectàrees, un 0,75 del total del municipi: 3 ha són coníferes i 3 ha d'alzina, cosa que representa la cinquena població de la comarca amb menys recursos forestals. Hi havia el paratge de la Salida, amb una gran plantada d'arbres, en la qual s'havia fet carbó vegetal.

Quant a les terres conreades de regadiu, són nodridores, però només ocupen 36 ha. Són destacables els camps de Manol de can Massanet, amb tres dipòsits d'aigua per al seu regatge, parcel·les molts fèrtils que estan llogades a la gent del poble amb dret de regatge i que han estat una font de producció familiar. Es pot dir que tot el poble feinejava l'hort.

Pel que fa a la ramaderia, era totalment familiar. Dades de principi de segle estableixen una ramada de 7 bous, 63 vaques, 60 ovelles, 30 verros i 109 truges, a més d'un inconcret nombre de conills, pollastres, gallines, ànecs i oques.

L'any 1824, hi havia quatre premses d'oli. Es colliren 360 mallals d'oli, 240 dels quals eren per al consum del poble i 110 per a la venda. En el període 1862/1864 Vilafant era considerada una de les

poblacions amb excedència d'oli de la comarca, i hi dedicava el 4,8744 % de la superfície del municipi. La producció d'oli es va aturar amb els freds del 1956, que van matar una gran quantitat d'oliveres. En relació a la collita de vi era de poca magnitud. A l'esmentat període es van produir 2.600 mallals de vi, 2.200 per a consum propi i 400 per a la venda. Hi dedicaven només el 2,3555% de la superfície, cosa que feia que en alguns anys el poble fos deficitari en producció de vi. L'epidèmia de la fil·loxera apareguda a la comarca el 1878 també va malmetre les vinyes del municipi de Vilafant i fins al 1897 no es van replantar amb ceps americans resistents a l'epidèmia. En total foren 18 vinyes que ocupaven 57,5 vessanes, i el nombre de sarments empeltats fou de 1.209.

En un magatzem de la carretera dit can Biel s'hi va muntar una indústria especial d'esprémer raïms procedents de diverses regions i que es dedicaven a la venda de vi a la menuda, a l'embotellament i al major en bocois i bots que es distribuïen per tota la comarca.

De tots els conreus, els que donaven més rendiment eren els productes hortolans i avícoles que es portaven a vendre als mercats de Figueres. Les dones

Els horts de Manol eren la principal font de subsistència alimentària familiar.

hi acudien amb un cistell a cada mà i un altre al cap. Un cop venudes les mercaderies les dones tornaven a Vilafant altrament carregades amb productes comprats a les botigues de Figueres, com arròs, fideus, sal, espartenyas, màrfegues, vestits, etc.

Per a la vigilància dels productes del camp i evitar els continus robatoris que s'hi feien es va contractar un guàrdia jurat, que inicialment fou un empleat municipal i que després foren els propietaris els que l'hagueren de llogar a sou.

A Vilafant es comptabilitzaven diverses eres de batre: can Maroi, can Martí, can Gustí, can Lluís i el molí de can Massanet que, un cop batut el gra amb un corró de pedra tirat per un mul, permetien aixecar grans palleres.

ELS RAJOLERS

9

En un principi els rajolers treballaven a l'aire lliure amb motllos de fusta amb els quals amassaven els rajols de dos en dos.

24

A mitjan segle XVIII, l'economia primària va experimentar un canvi espectacular amb la introducció de la indústria de la rajoleria, aprofitant la gran quantitat de sediments argilosos a les zones de Palol Sabaldòria i dels voltants de les escoles actuals. Alguns escrits esmenten que ja al 1620 hi havia quinze forns, encara que concretament hi ha constància que a l'època de la construcció del castell de Figueres (1753-1766), a Vilafant hi funcionaven onze rajoleries, la més important de les quals era anomenada d'en Junquer. Aquest, a més de la fabricació pròpia, era l'encarregat de distribuir la producció de les altres rajoleries segons les comandes del castell.

Els rajolers de Vilafant foren els que van subministrar els rajols per bastir el castell de Figueres, i només cal donar una ullada sobre els murs dels baluards i revellins per veure la gran quantitat de milers i milers de rajols emprats en aquella fortalesa, on treballaren 300 paletes. Els rajols havien de ser de la millor qualitat i a plena satisfacció de l'enginyer militar. El rajol ordinari es pagava a 2 rals i 12 diners la vara quadrada (0,608 m²) i els maons, dits rajols dobles, a 4 rals i 12 diners. La majoria d'aquestes rajoleries eren de caràcter familiar. L'ofici i els forns es van passar de pares a fills, i es creà un gremi que tenia una gran influència social a la vila.

Segons els entesos, es fabricaven totxos i maons forts i durs, ben cuits i de cares fines. Eren considerats uns dels millors rajols de Catalunya. Un cop pastada la terra, que era traslladada en carretons, es posava manualment en uns motlles de fusta i es petjava. Sota els motlles hi havia un gruix de palla per tal que no s'adherís l'argila al terreny, i es deixava al sol per evaporar la humitat, tècnica de la qual depenia la qualitat del futur rajol. Un cop secs, es portaven al forn per coure. Els forns van fruir una llarga temporada de guany

econòmics, tot i que l'horari de treball era aclaparador. Això també donava feina a molts de traginers, ja que les comandes de rajols, encara fins cap al 1960, es transportaven en carros.

L'any 1880 es va muntar la gran bòbila de Rafel Soler, al lloc del terral de Palol Sabaldòria, amb la qual van començar a desaparèixer els forns familiars. La terra llavors es transportava en vagonetes sobre rails, i la confecció dels rajols era mecànica, cosa que motivava una major producció a uns preus més ajustats. La casa Soler, que era d'un veí de Figueres sense cap relació familiar amb els altres Soler de Vilafant, tenia dues bòbiles més, una a la Pera i una altra a Santa Llogaia d'Àlguema. El 1915 es va ampliar, i després de la Guerra Civil 1936-39 tenia una fabricació extraordinària, amb més de dos-cents obrers, cosa que va motivar que se'ls adjudiqués el subministrament

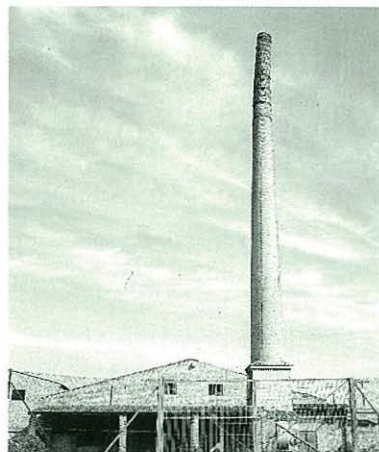
La bòbila d'en Soler va agrupar tota la producció rajolera de la vila i fou una de les més importants de la província. Avui resta totalment abandonada.

de tots els rajols per a la construcció de l'hospital provincial Dr. Trueta. A la dècada 1965/75 es va afeblir la producció davant la competitivitat d'altres empreses que, amb maquinària moderna, garantien una producció superior a preus més assequibles. Aquesta crisi va obligar a tancar nombroses bòbiles de la província, entre elles la d'en Soler, que avui resta totalment abandonada.

La patrona dels rajolers era la Verge del Carme, i els treballadors feien una gran festa que arribà a ser més lluïda que la del propi poble. Per això es deia que *A Vilafant tots són rajolers que comptem a cents i a milers.*

També hi havia la dita que *Vilafant era mare de pobles* perquè amb els seus rajols s'havien bastit moltes cases dels pobles veïns.

Grup de rajolers de la fàbrica La Figuerense, l'any 1919.

Sardana dels Rajolers

Alegria rajolers, desterrem
nostra tristor;
alegria rajolers, desterrem
nostra tristor,
que aquests raigs de calor
d'estiu són els postrers.
El sor ardent que us torrava
i que us feia suar sang
a la bassa traient fang,
la seva virtut acaba.
Ja els tenim apilonats,
rajols, teules i mahons,
de nostres mans fabricats.
Carretó, motlla i cabasses,
corba, gàrguil i xaval,
reposen al portal;
i hem deixat secar les basses.
Ja us esperem les mullers,
amb tot el deliri i gana
de ballar-ne una sardana
que se'n diu dels rajolers.

Música de Pep Ventura. Estrenada pel Cor de Vilafant el 1872

L'EIXAMPLE URBÀ

10

26

El major creixement urbà de Vilafant en època moderna es va fer patent a final del segle passat, aprofitant la construcció de la nova carretera de Figueres a Besalú, que es va fer passar per la part exterior de tramuntana del poble. Aquesta expansió es va iniciar amb la perllongació del carrer de Llers en allargar-se cap al nord envers aquesta nova carretera. Fins llavors, el paratge de la nova carretera Figueres a Besalú, avui carrer del Comerç, era de terres de conreu totalment lliures d'edificació, i el carrer de Llers era un camí que menava a les pedreres d'Avinyonet i alhora al camí vell de Figueres a Avinyonet. El traçat de la nova carretera va solucionar igualment el problema que

ocasionava el trànsit de carruatges en el pas interior pels carrers antics de Sant Cebrià, Olot, Borrassà i Orient, en els quals es va prohibir la circulació de vehicles sota pena d'una multa de cinc pessetes.

La nova carretera es va gestionar el 1821, fou aprovada el 1849 i les obres s'iniciaren el 1861. Cinc anys després es van plantar els plàtans a les voreres. L'execució dels treballs va tenir una llarga durada ja que no fou acabada fins al 1878 a causa dels retards ocasionats per la tercera guerra carlina, que impedia la construcció dels ponts. Aquesta nova carretera comportà a Vilafant un despertar urbà modern. Força de pressa es va iniciar la construcció de

cases al llarg de la carretera, concretament en el tram comprès entre el carrer de Llers i el caminó de la ronda nord, avui carrer del mateix nom. Els nous edificis foren concebuts amb arquitectura modernista, ben diferent de la de les antigues cases d'estructura rural del poble. Tots ells van aixecar-se dins la primera filada de la façana de tramuntana. El 1883 es van bastir les cases de Pere Ginjaume i de Gabriel Vilà, el 1886 la d'Esteve Olivera, el 1887 la de Jaume Ginjaume,

En fer-se l'any 1932 la nova carretera de Figueres a Besalú els hostals de l'interior del poble van plegar i se n'obriren d'altres en el nou vial. Va destacar especialment la fonda de cal Revisor.

cantonada al carrer de Llers, el 1889 la d'Anna Casadevall, el 1900 la de Sebastià Corney i el 1902 la d'Anicet Badosa.

Posteriorment, ja en ple segle XX, des d'aquesta nova carretera de Figueres a Besalú, es va obrir a la part de ponent i sobre un caminó anomenat ronda Nord un tram nou de la carretera de Vilafant a Borrassà, que va evitar el pas també difícil dels carros per l'interior del nucli antic, a través de vials angostos com eren els carrers de Llers, Sant Narcís i Borrassà. Foren afectats els terrenys de la nova carretera, on hi havia els patis de can Frai i can Pairot i l'horta de la torre Manol, i la zona va agafar ben seguit un caire urbà. Això afavorí el ple desenvolupament del carrer de Sant Cebrià, que ja l'any 1904 s'havia perllongat en direcció a ponent després del seu encreuament amb el de Llers.

La dècada del 1920-1930 és una època de floriment urbanístic

amb la construcció de quatre grans habitatges senyorials també modernistes, coneguts amb el nom de torres, emplaçades dins de grans hortes agrícoles que les envolten. Són: la torre Manol, entre la carretera de Figueres a Besalú, la de Vilafant a Borrassà i la finca de Can Massanet; la torre d'en Dolfo Soler, a la banda nord de la carretera de Figueres a Besalú; la torre Ginjaume, a la plaça de la Ciutadella, amb

A llarg de la carretera de Figueres a Olot es van bastir dues cases rurals anomenades de l'Arengada. Avui resta dempeus només la del turó,

vistes sobre el Manol, i la torre d'en Soler dels mosaics a la carretera de Figueres a Besalú i al carrer de Sant Ciprià, a la qual es van addicionar posteriorment unes naus industrials destinades a la fabricació de mosaics. Aquestes quatre torres de caire benestant foren construïdes per quatre germans Soler. L'altre germà es va desplaçar a Filipines. Un d'ells havia tingut un forn de rajoler i posteriorment es va dedicar a la fabricació de mosaics hidràulics, mentre que els tres restants varen traslladar-se a Barcelona on exerciren de representants de comerç, en especial de bijuteria al major.

L'antic camí de Palol és avui una important carretera que uneix el barri antic amb les noves urbanitzacions.

EL SEGLE XX. LA REPÚBLICA

11

28

El segle vint va començar amb una bona notícia. L'any 1904 es va plantar l'arbre de la Llibertat al mig de la plaça Major. Fou una gran festa que es va omplir de recitals de poesies, cants i discursos, tots ells dirigits a enaltir l'arbre. Aquest acte es va immortalitzar amb una fotografia que tenien penjada al menjador totes les cases del poble.

En canvi fou molt plorada l'epidèmia de grip del mes d'octubre de 1918, que va causar moltes víctimes. La població de Vilafant fou la més afectada de la comarca. Va intervenir la Creu Roja de Figueres amb un servei de desinfecció completament gratuït i es va prohibir la visita al

cementiri el dia de Tots Sants per evitar la propagació de la plaga.

En els últims temps de la monarquia no apareix cap fet destacable en l'àmbit polític, a excepció del malestar que va produir l'any 1923 el cop d'estat del general Primo de Rivera, que va comportar una dictadura militar que va durar set anys. La primera reunió municipal d'aquest règim s'hagué de fer sota la presidència d'un alcalde enviat pels militars que no fou altre que un sergent de la comandància de la Guàrdia Civil de Figueres.

La proclamació de la República el 14 d'abril de 1931 fou molt ben vista pels habitants de

Plantació de l'arbre de la Llibertat l'any 1904. Un clot rodó dintre del qual s'hi posaren els treballadors que l'havien fet. Al darrera, els cantants del cor.

Vilafant. El resultat de les eleccions municipals fou de 387 vots per a la candidatura de la Unió Catalanista i 247 vots per a la Federació Republicana. En aquell moment els primers gaudien de gran consideració puix que entre els seus candidats hi havia diversos promotors de l'obra del Centre Cultura i Esbarjo, bastit dos anys abans. Això va col·locar al consistori municipal cinc i dos regidors de cada candidatura, respectivament, però sense enfrontaments. Quan, en el mes d'agost d'aquest mateix any, es

va votar l'Estatut de Catalunya, a Vilafant es va aprovar per 135 vots a favor i cap en contra. Amb motiu de la vaga general del dia 5 d'octubre del 1934 els enllaços sindicals, acompanyats d'un grup de veïns de Vilafant, van traslladar-se en bicicleta fins a Figueres per donar suport a la protesta en una gran concentració que hi hagué a la Rambla.

Més tard es van iniciar les diferències polítiques i socials entre les dretes i les esquerres, segons la divergència política d'aquells moments. Per evitar que ambdues tendències coincidissin en el mateix local social, el 1930, es va crear el Centre Cultural i Recreatiu, que estava en un edifici conegut per can Sala, avui can Falgàs, al carrer de Llers. Era el local de les esquerres, ja que aquestes

consideraven que l'habitual Centre Cultural i Esbarjo, creat per tots els vilafantencs el 1929, era de dretes. Cada grup feia els balls de la festa en un lloc diferent.

Una de les grans obres públiques executades durant la República fou la construcció del nou ramal de la carretera a Borrassà, que fins llavors passava per l'interior de la població. La nova variant es va programar l'any 1932 i es va fer passar sobre el caminó de la ronda Nord, avui carrer del mateix nom. El creuament del riu Manol va mantenir-se sense cap pont, i moltes vegades, en èpoques plujanes, els carros es veien obligats a passar-hi tirats per eugues amb aigua fins a la ventrera.

En cas de riudes, els vianants, no podien travessar d'un costat

Anteriorment la carretera passava pel mig del poble i es creaven molts problemes de trànsit.

a l'altre perquè l'aigua s'emportava els taulons de fusta de les passeres, encara que estiguessin lligats amb cadenes als pilars de sustentació.

Una altra obra enllestida aquell període fou la construcció del nou edifici de les escoles públiques, que s'havien iniciat tres mesos justos abans de proclamar-se la República. Finalment, cal destacar la construcció, l'any 1934, de la nova Casa de la Vila, al carrer de l'Església.

L'obertura del nou tram de la carretera de Borrassà per la ronda Nord fou una gran millora urbana per a la vila.

LA GUERRA CIVIL 1936/1937

12

30

El dia 18 de juliol de 1936, amb el cop d'estat del general Franco, va esclatar la Guerra Civil. El consistori municipal de Vilafant estava compost per tres regidors d'ERC, un de la CNT, un de la UGT i un de la Unió de Rabassaires. Aquest cartipàs municipal es va mantenir intacte fins al 18 d'octubre, dia en què fou cessat. Es va formar un nou Ajuntament amb tres regidors d'ERC, tres de la CNT, dos del PSUC i un del POUM. En el món obrer el sindicat UGT era majoritari, ja que tenia cent vint-i-un afiliats, encara que el nombre va disminuir a quaranta en el mes de març següent.

La tarda del dia 19 de juliol es va desplaçar en un taxi fins a

Vilafant un escamot del comitè de milicians de la CNT-FAI de Figueres per tal de comprovar la situació. Aquests grups estaven ben informats i preparats des de feia dies per a una eventual revolta militar. No varen notar res anormal i van seguir cap a Avinyonet, Cistella, Navata i Lladó.

El dia 21 juliol es va tenir coneixement que el comitè antifeixista de Figueres havia detingut el capellà vilafantenc mossèn Lluís Macià quan acabava d'oficiar una missa a l'església parroquial de Figueres, de la qual era beneficiat. El portaren al castell,

Sala de ball del Centre Cultural i Recreatiu, al carrer de Llers, que només va funcionar durant el temps de la República.

on fou mort el 7 del mes d'agost següent. En canvi, el seu germà Josep Maria, també sacerdot, va restar amagat els tres anys de guerra a la casa pairal, sense ser molestat. També va estar amagat el capellà de Vilafant, mossèn Eduard, en una casa d'uns amics fins que el passaren a França. Diversos ornaments de l'església foren

retirats per un vilafantenc republicà que va evitar que fossin cremats juntament amb altres coses de l'església, tal com va ordenar el comitè dies després. En aquests primers dies d'hostilitats quatre vilafantencs més, tres capellans i un paisà, van ser detinguts i morts.

Una millora important fou la portada de l'enllumenat elèctric a diverses masies del terme municipal que no en tenien. Es va ordenar fer obres a l'interior de l'església cremada per tal d'adaptar-la per a ús civil, amb la qual cosa es donava feina als paletes que estaven en atur. Al mateix temps van iniciar la construcció d'un escorxador municipal d'una superfície de 80 m² en un terreny del comú a l'antic camí veïnal de Borrassà. També es van cavar trinxeres a l'entorn del poble a càrrec d'obriers en atur i amb la finalitat de protegir la població en cas d'un atac.

El mes de setembre es van canviar els noms dels carrers que portaven denominacions religioses: Església per F. Ferrer i Guàrdia, Sant Narcís per Pau Iglesias, St. Cebrià per Fermín Galan i St. Josep per Primer de Maig. Al mes de desembre també modificaren els noms dels carrers del Comerç i de Llers, que van passar a dir-se avinguda Durruti i carrer Lina

Ódena, anarquistes morts a la guerra.

El mes d'octubre el consistori municipal hagué d'atendre les càrregues d'assistència dels primers refugiats de guerra, arribats en una primera remesa de 20, procedents de Màlaga, i una segona de 50. No van crear problemes, i algunes d'aquestes famílies anaven a menjar a casa de la gent del poble que els oferiren la taula.

En el mes de febrer del 1937, el Govern de la República va autoritzar els ajuntaments a fer emissions de paper moneda fraccionària, ja que durant els mesos de guerra s'havien esfumat de la circulació totes les monedes de 5 i 10 cèntims,

dites xavalla. L'Ajuntament de Vilafant va editar cartrons de 5, 10, 25 i 50 cèntims, el valor dels quals havia d'estar garantit amb quantitats pel mateix Ajuntament. El mes de febrer del 1938 el Govern de la República va ordenar la caducitat de tots els vals.

Arran dels bombardeigs de Figueres l'any 1938 la torre d'en Dolfo Soler fou habilitada per a institut de batxillerat.

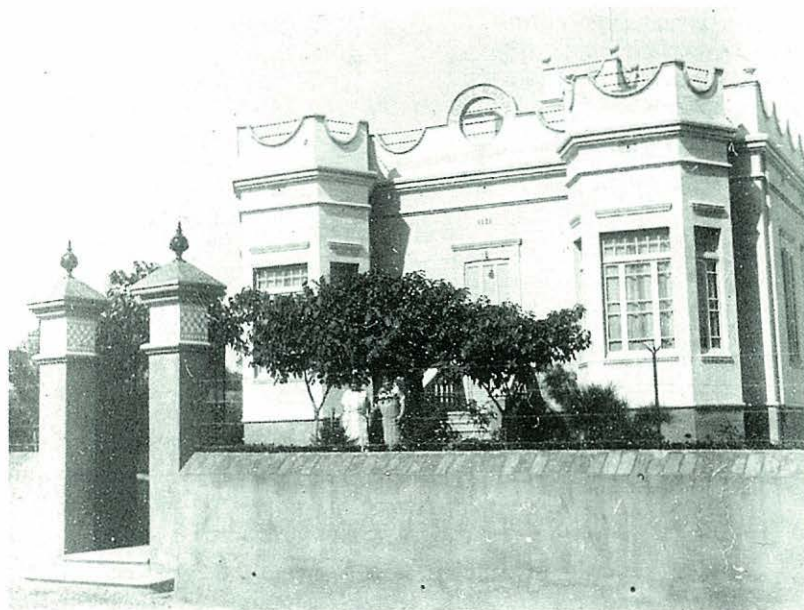
LA GUERRA CIVIL 1938/1939

13

32

A mig any 1938 començaren a desplaçar-se a Vilafant moltes famílies figuerenques esparverades pels bombardeigs que aterrien aquella ciutat. Des de Vilafant es veien les torres de fum dels incendis ocasionats. També van arribar més refugiats de guerra, que s'instal·laren a l'església, a la casa vella de l'ajuntament i en una casa del carrer del Comerç. Alhora, es van habilitar refugis per prevenir atacs aeris en unes excavacions del mas Palol.

El 15 de juny de 1938 van ser traslladats a la casa Massanet els serveis de l'Hospital de Caritat de Figueres. Aquest centre ja havia estat desallotjat del seu edifici propi del carrer

Nou de Figueres perquè el Govern l'havia incautat i destinat a hospital de guerra, i estava provisionalment en una casa del carrer de Monturiol d'aquella ciutat. Però el bombardeig del 8 de juny va destruir algunes cases d'aquell carrer figuerenc i es va decidir el desplaçament de l'hospital a Vilafant. El van instal·lar al saló noble de Can Massanet, i en tenien cura els metges Ernest Vila i germans Brusés, que anaven i venien a peu cada dia de Figueres.

Igualment, el curs 1938-39 de batxillerat de l'Institut d'Ensenyament Mitjà de

La torre Manol fou bastida l'any 1921 al mig d'una gran horta. A principi del 1939, quan s'acabava la Guerra Civil, va ser requisada uns dies pel Ministeri de Justícia.

Figueres es va fer a la Torre Soler de Vilafant, a causa del mateix perill. La matrícula fou de 50 alumnes, sota la direcció del catedràtic Joaquim Serra, i amb els professors Cuadres, Reig, Bosch, Rodeja, etc.

Els alumnes de Figueres anaven i venien diàriament a peu i els més afortunats en bicicleta.

En els últims dies de gener i primers de febrer del 1939 la Torre Manol fou incautada per ubicar-hi els serveis de la Subsecretaria de Justícia i els locals del Centre Cultural i Esbarjo per a l'allotjament de contingents de militars. Passaren diverses personalitats camí de l'exili, i un dels que també va pernoctar en aquells dies a Vilafant fou el Dr. Trueta.

Durant tot el dia 7 de febrer diverses unitats de les tropes republicanes creuaren el poble en retirada cap a França. Aquest mateix dia van caure unes bombes sobre uns camps de la part de tramuntana de la carretera d'Olot i en una casa en construcció que es feia el paleta, en Quim, al costat de cal Sargento, sense causar cap destrossa. En la mateixa data, la ciutat de Figueres va tornar a ser terriblement bombardejada. A mitja tarda, un escamot republicà va fer esclatar un petit dipòsit de material de guerra que tenien a Vilafant en el magatzem de can Biel, a la carretera d'Olot, fet que no va ocasionar víctimes. Posteriorment es va volar el pont de l'entrada del poble, sobre el rec d'en Serra.

El dia 8 al capvespre, quan un silenci sepulcral envaïa l'atmosfera del poble, es va poder sentir i veure

perfectament l'espetec i el llambrejar de les terrorífiques explosions del castell de Figueres i de la vila de Llers, que van fer retronir portes i finestres amb el consegüent esglai general. A la mateixa tarda, les forces de l'exèrcit franquista van aturar-se a la línia del riu Manol, entre el Pont del Príncep i el poble de Santa Llogaia d'Àlguema, per passar-hi la nit.

El matí del dia 9 van reiniciar l'avenç i van ocupar Vilafant i Figueres. Precisament van entrar pel camí de les Forques, ja que el pont del sector anomenat antigament –fins i tot

Un grup de forces nacionals que va ocupar aquesta zona va entrar per la carretera de les Forques aprofitant el passadís de Santa Llogaia, ja que s'havia volat el pas del Pont del Príncep.

quan ni hi havia construcció – el Pont del Príncep, havia estat volat.

El balanç de soldats vilafantencs morts al front fou de set del bàndol republicà i dos del nacional.

LA POSTGUERRA

14

34

La derrota de la República en la Guerra Civil va representar la imposició d'un nou ordre social, polític i econòmic sense democràcia, en què l'alcalde era nomenat i cessat a criteri del governador civil de la província.

El dia 9 de febrer de 1939, ocupada la població per les forces nacionals, es va reunir a la Casa Consistorial de Vilafant un grup de veïns sota l'autoritat d'un comandant militar que va designar una comissió gestora presidida de forma accidental per Tomàs Ginjaume, que el dia 16 fou rellevat en ser nomenat alcalde el metge Francesc Montaner.

Un dels primers acords fou atorgar un vot de gràcia a l'antic

alcalde de l'època republicana perquè en el seu temps havia amagat i guardat en bon estat els ornaments de plata de l'església. Alhora, inhabilitaren el secretari per considerar-lo "republicà". Una altra mesura fou demanar a les autoritats la destrucció d'una gran quantitat de bestiar mort que hi havia prop de l'Arençada i que representava un gran perill d'infecció. En total es comptabilitzaren 70 tones de bestiar en putrefacció i es necessitaren sis bidons de benzina subministrats per l'autoritat militar per cremar-los.

Igualment es va decidir que el salconduit, que fou un document obligat per anar d'un poble a l'altre, costaria 25 cèntims, amb

Acabada la Guerra Civil es va incrementar el sentiment religiós. El bisbe Dr. Cartaña, que va pernoctar a Vilafant, va consagrar les obres del nou altar que substituï el destruït durant la Guerra Civil. A mà esquerra es veu el que tants anys fou rector de Vilafant, mossèn Josep M. Guinart.

una vigència de cinc dies. Els de carruatge costarien una pesseta. També acordaren estendre avals a les persones addictes al nou règim. En el primer any de l'acabament de la Guerra Civil figuren fins a 52 expedients oberts a veïns de Vilafant per la *Inspección y el Tribunal Clasificador de los Campos de Concentración de Prisioneros*. La majoria foren declarats en llibertat i alguns en permís, però

Al sector del Pont del Príncep, arran la Nacional II, van començar a construir-se els primers edificis de caràcter comercial: restaurants, uns grans magatzems frigorífics i una fàbrica d'accessoris d'automòbils.

altres van passar uns anys a la presó i dos foren afusellats a Girona el mateix any 1939.

Es van incrementar els valors religiosos i es va aixecar un monument als caiguts pel bàndol nacional a la plaça de l'església, alhora que es feren obres de reparació a l'església que van costar 4.000 pessetes.

Quant al racionament de productes alimentaris, en una relació del 1941 figuren 150 targetes de racionament per a un total de 571 persones. En aquesta època diversos vilafantencs van demanar ús i tinença d'armes. De divuit peticions, el governador civil només va concedir-ne cinc.

La vida del poble es va anar reactivant a poc a poc, gràcies a la seva producció agrària i a la feina que donava la bòbila. Va tornar a celebrar-se amb gran èxit la festa de Sant Cebrià, que era considerada una de les més atraients i concorregudes de la comarca. Funcionaven cinc trulls i hi havia treball per a tothom.

35

Catifa de flors per la processó del Corpus.

Posteriorment a l'incendi del 1949 la població no ha tingut cap més ensurt, a excepció dels petits focs en habitatges particulars, com el de la foto en una casa unifamiliar al Camp dels Enginyers.

L'incendi del 1949 fou una autèntica catàstrofe per al poble de Vilafant, de la qual encara avui es parla. Hi ha algunes persones que mostren a les seves carns els senyals de les cremades. Quan es va produir l'explosió del bidó de benzina, els veïns, amb els vestits encesos, varen fugir per tot arreu dibuixant un espectacle dantesc. Es van cridar els metges de Vilafant, Borrassà i de Figueres, els membres de la Creu Roja de Figueres i el personal de la Clínica Militar del castell de Figueres. Tothom hi va acudir, inclosos taxistes de Figueres per traslladar ferits. El local del Centre Cultural i Esbarjo fou habilitat com a hospital d'urgència, mentre alguns eren evacuats a les clíniques de la Santa Creu i Ampurdán de Figueres. Com que no hi havia prou llits, el comandant militar de Figueres va autoritzar l'ocupació de la clínica militar. En total hi hagué setanta ferits, tres dels quals van morir

el mateix dia i altres cinc en dies posteriors. Els dies següents, diversos ferits foren traslladats a l'hospital provincial de Santa Caterina de Girona. Les pèrdues es van calcular en unes dues-centes mil pessetes. Es va obrir una subscripció pro damnificats que va recollir cent set mil pessetes. Vint-i-nou obrers ferits foren emparats amb l'assegurança de risc catastròfic. Molts dels ferits van quedar amb seqüeles i senyals de cremades de per vida.

El diari Los Sitios de Gerona del dia 11 de febrer publicava una crònica sota el títol de "Visión dantesca" en la qual es reproduïen les manifestacions d'un vilafantenc que deia: "Vaig sortir de casa a les deu del matí en sentir els crits de foc! foc!. Crec que tot el poble hi va acudir amb galledes d'aigua per apagar-lo. Jo també anava a buscar aigua quan un jove va dir-me: De pressa, avi! de pressa, avi!"

LA RECUPERACIÓ URBANA

15

38

El 9 de febrer de 1949 va tenir lloc un luctuós succés. A les nou del matí es va calar foc al trull de can Bossa, que era al carrer Nou. L'operari estava posant benzina al dipòsit quan una espurna hi va calar foc, que es va estendre molt ràpidament per tot el trull. Els crits d'auxili i els tocs de campana de l'església van concentrar tots els veïns del poble a l'apagament del foc. També es va demanar la presència dels bombers de Figueres, que hi acudiren ràpidament. Però a la mitja hora dels treballs d'extinció, quan tothom estava aplegat en aquella tasca, va explotar un bidó de 200 litres de benzina que hi havia guardat en un racó. La deflagració es va expandir

per damunt de tota la gent i va causar 70 ferits i 8 morts.

Passat aquest fet tràgic, la vida de la població va continuar i es va refer de les greus mancances dels primers anys de la postguerra. El 1952 es va enderrocar l'edifici del vell ajuntament que hi havia a la cantonada de la plaça amb el carrer de Borrassà i es va decidir tancar el solar per guardar els estris municipals al seu interior fins que es va convertir en una placeta

enjardinada al costat de la plaça Major. En aquests anys encara es van posar dos emblemes de FET i de les JONS, els símbols polítics del règim franquista a la carretera d'Olot.

A partir del 1960 la vila va experimentar unes grans millores urbanes. En primer lloc es van construir les clavegueres, ja que fins llavors els habitatges tenien pous morts o samals, amb els quals aprofitaven els excrements humans per a l'adob dels horts. Fins i tot hi

El carrer de Sant Cebrià fou dels primers que es pavimentaren amb ferss aglomerats.

havia camperols que menaven força terra i anaven a buscar les semals d'altres veïns per no tenir-ne prou amb les de casa seva. Per la seva part, les aigüeres de les cuines de les cases desembocaven al carrer. La instal·lació de les clavegueres va costar 200 pessetes el metre lineal, i foren pagades per aportació voluntària. Les aigües residuals es van canalitzar fins a desguassar al riu Manol. Posteriorment va sorgir el problema de l'evacuació de les aigües residuals de les urbanitzacions. La majoria es decantaven pels rieranys que anaven a parar al rec del Mal Pas de Figueres, on s'unien a les aigües negres de la part del carrer Nou de la ciutat de Figueres i després al riu Muga, cosa que provocava greus problemes de contaminació. Es va fer un projecte de solució final, encara que no va ser fins l'estiu del 1993 quan van acabar-se totes les obres dels col·lectors de Vilafant, que s'uniren a l'estació depuradora de Figueres.

Després es va instal·lar la xarxa d'aigua potable, procedent d'un dipòsit regulador instal·lat a can Massanet. A continuació es pavimentaren els carrers, començant pel de Llers, la plaça i l'entorn de l'església, tots ells per administració directa. El 1964 es va establir el servei de

recollida d'escombraries domiciliàries, ja que fins llavors la gent les anava a llençar prop del riu Manol. L'abocador era un camp on s'havia obert una trinxera. Un cop plena, s'obria una altra rasa al costat i es tapava l'anterior. Primerament se'n cuidava un escombriaire

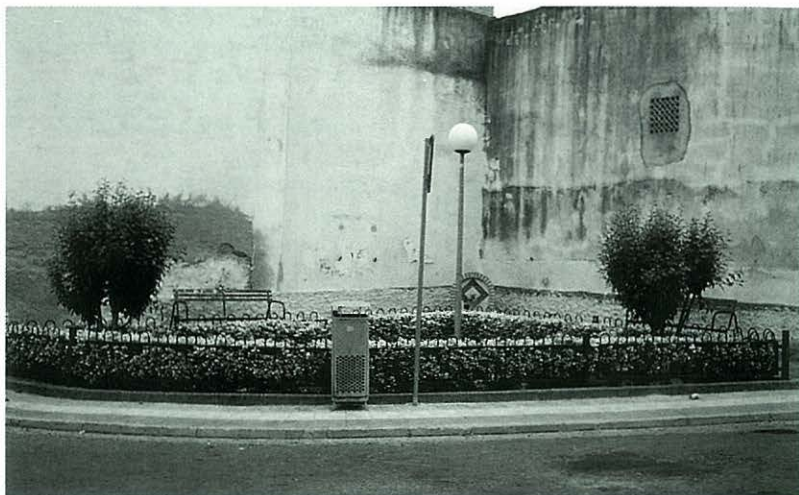
particular que se servia d'un carro, fins que el 1975 es va contractar la mateixa empresa que feia el servei de Figueres. També es va renovar l'enllumenat públic i es va comprar per quatre-centes mil pessetes el terreny del futur camp municipal d'esports.

El carrer de Llers que uneix el nucli antic amb la nova carretera d'Olot.

LA DEMOCRÀCIA

16

Racó de la plaça amb el carrer de Borrassà, on hi havia hagut la primera Casa de la Vila i l'escola pública dels nens.

40

Restablerta la democràcia es van celebrar les primeres eleccions lliures. Foren les generals del mes de juny de 1977, en les quals els vilafantencs van repartir els vots de la següent manera: Pacte Democràtic 277, Socialistes 154, Unió de Centre Democràtic 96, PSUC 85, Lliga 36, Independents 25, Unió de Centre 20, Unitat de Treball 17, Esquerra de Catalunya 15, Alianza Popular 9 i Unió Socialista 4. Quan, dos anys després, en el mes de març de 1979 es tornaren a celebrar eleccions generals els resultats havien canviat. El PSC va obtenir 283 vots, CC-UCD 158, CDC-U 116, PSUC 41, ERC 37 i CD 33.

En el referèndum per aprovar la nova Constitució Espanyola del 1978 el poble va donar 703 vots a favor i només 25 en contra. Un any després es féu el referèndum de l'Estatut de Catalunya, amb el resultat de 566 paperetes a favor i 46 en contra. Al mes d'abril van tenir lloc les primeres eleccions municipals democràtiques i els vots dels vilafantencs atorgaren 5 regidors a C.C.-UCD, 2 al PSC i 2 a ERC. Finalment, a les últimes eleccions municipals del 1995, els resultats foren: CiU 527 (4 regidors), PP 433 (3), ViU (Grup Independent Vilafant Unit) 346 (2), PSC 272 (2) i ERC 114 vots.

El 19 de juny de 1993 va visitar Vilafant el President de la Generalitat de Catalunya, Jordi

Pujol, per inaugurar el Centre Cívic les Mèlies. Aquesta és, fins ara, la màxima recepció política, que hi ha hagut al poble.

Durant els vint anys de democràcia s'han portat a terme nombroses millores urbanes i de serveis i a la vegada s'han consolidat totes les urbanitzacions, perfeccionant la normativa dins del Pla General de la zona geogràfica de les rodalies de Figueres. Amb caràcter general

sobresurten les obres de construcció de la nova casa de la Vila, de les modernes escoles, el camp municipal d'esports, la piscina i la pista de tennis, les prestacions cíviques, la posada en funcionament de Ràdio Vilafant emissora municipal, ampliació del cementiri, solució del subministrament d'aigua potable i depuració d'aigües residuals, entre altres. També destaca la creació del dispensari municipal, que compta amb practicant, dos metges i una llevadora. Està situat a l'edifici de l'antic escorxador, degudament remodelat i ampliat.

Una altra novetat en el poble, arran d'una ordre emesa pel

Ministeri de Justícia l'any 1992, ha estat que l'Agrupació de Jutjats de Pau a la Comunitat Autònoma de Catalunya s'apliqués a la població de Vilafant. A la seva secretaria s'hi van concentrar els jutjats de pau de Vilafant, Borrassà, Vilabertran, Peralada, Vila-sacra, Pau, Cabanes i Vilamalla, amb una població de 7.202 habitants. El jutjat consta d'una secretària i un agent de l'Administració de Justícia, i s'hi

El President de la Generalitat, Jordi Pujol, va visitar Vilafant el 1993 amb motiu de la inauguració del centre cívic Les Mèlies.

El carrer de Figueres s'ha convertit en una important via de comunicació entre el poble i les noves urbanitzacions. Encara es conserva, a la cantonada, una antiga casa amb la façana feta enterament de rajol vist.

fan judicis de faltes fins a una certa quantitat, actes de conciliació i diligències dels jutjats de primera instància de Figueres. Aquesta agrupació portà polèmica pel fet que integrava pobles tan llunyans com Pau o Peralada, i en canvi no s'hi van incloure poblacions veïnes com Avinyonet, Llers, Santa Llogaia d'Àlguema, etc.

PALOL SABALDÒRIA

17

42

Palol és una paraula que prové del llatí *palatiolum* i *palatium*, que vol dir “palau petit” o “casa forta”, i s’adjunta al nom d’un personatge, en aquest cas el de *Baldoria*, antropònim llatí d’*Abelloria* o derivat de *Baldoinia*, nom germànic de dona. El paratge, que apareix esmentat per primera vegada l’any 1020 com a *Villa Palaciol*, està emplaçat a un quilòmetre a llevant del poble i s’alça al cim d’un esquist turonet amb una cota de 64 m. El riu Manol flueix per la seva dreta amb marges encinglerats. Era un petit llogaret que l’any 1359 tenia tres focs. El 1900 encara hi havia cinc cases registrades però en canvi s’hi trobaven fins a onze forns de rajols.

Precisament fou l’any 1889, en excavar terres argilenques emprades a la bòbila d’en Soler, quan es va trobar una sepultura amb ofrenes i restes que no es van investigar. Novament, l’any 1948, es van tornar a trobar casualment noves restes arqueològiques i també altres ofrenes i esteles de pedra, que es consideraren restes d’una necròpoli ibèrica, però tampoc no es va seguir la investigació.

El 1970, el Servei de Conservació del Patrimoni Artístic va fer diversos treballs d’apuntament i neteja del lloc i de l’accés, i a la vegada una tria i una classificació dels elements dispersos. El 1972, durant les obres de l’autopista, que transcorre per aquesta zona i en el lloc anomenat el Terral, es

El mas de Palol de Sabaldòria. Al seu entorn s’han trobat petites restes arqueològiques d’un poblat ibèric.

Palol Sabaldòria

Gairebé sense records que n’aviven la memòria s’alça Palol Sabaldòria a dintre d’un cercle de morts.

Capella i castell vençuts muralles enderrocades

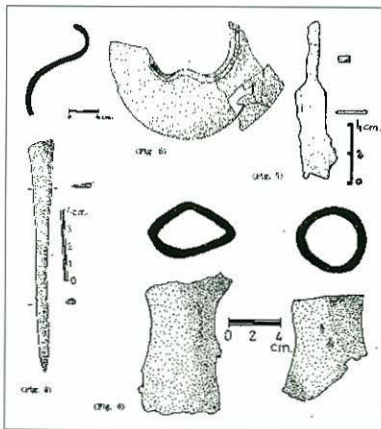
Vilafant en quart creixent entre xiprers i oliveres és el portal de Figueres obert per les mans del vent.

MONTSERRAT VAYREDA. *Els pobles de l’Empordà*

van descobrir dos jaciments. La Delegació Provincial de Belles Arts va promocionar unes lleugeres excavacions que van permetre el descobriment d'uns camps de sitges, restes del segle IV i III aC, materials més moderns d'època romana de la Baixa República, ceràmica grisa i un fragment de sílex. Aquest descobriment podria documentar l'existència d'un habitatge indígena que tindria una continuació fins a l'època romana a la vila de Vilafant. Hi ha una llacuna documental entremig, però en tot cas seria més antic que la pròpia població de Vilafant.

El lloc de Palol Sabaldòria és esmentat per primera vegada l'any 1021 en un testament del comte de Besalú Bernat Tallaferro, que llegà al seu fill Berenguer, entre altres possessions, un alou en el territori de *villa Palaciol sive in villa Fedancio*.... El 1134 apareix un personatge dit Arnau de Palol en el testament de Pere Ramon de Vilafant. En el 1167, el bisbe Guillem de Girona va donar al monestir de Santa Maria de Ripoll l'església sufragània del castell de *Palatiolo*. El 1178 hi ha una venda de Pere de Barrera, de Palol de Sabaldòria, i la seva esposa Arnaleta, a Pere de Palol dels drets que tenia sobre tres oliveres situades a la parròquia de Sant Pere de Figueres. El 1182, en un testament del

mestre Pere, apareix un Arnau de Vilafant i un senyoriu d'Arnau de Palol, que podria estar relacionat amb Palol Sabaldòria. I entre 1182 i 1186 hi ha notícies d'un canonge de la Seu de Girona anomenat Arnau de *Villadefant*. El 1279 també s'esmenta la capella de *Palaciolo* i el 1280 la capella de *Palaciolo de Balloria*. L'any 1362 torna a parlar-se de la parròquia de *Palatiolo de Bauloria*, que tenia el mateix rector que la de Santa Llogaia, ja que almenys fins al segle XIV l'església de Palol va continuar lligada a la d'aquell poble. Un altre personatge és Ramon de Palol, que fou prior de Lladó entre el 1305 i el 1328, el qual està enterrat a l'església de Lladó amb una inscripció que denota la procedència de Palol Sabaldòria.

Materials antics descoberts als terrenys de Palol.

Materiales recuperados

Zona 1.- Silos. Fragmentos de vasos de pasta de color negro, o pasta gris y superficie negruzca. Formas globulares y algunos cuellos largos y estrechos. Cuchillos de hierro en mal estado de conservación. Huesos de animales domésticos. Afilador de piedra roto en dos fragmentos.

Zona 2.- No hemos encontrado ninguna estructura.

Zona 3.- Sin estructuras, cerámicas de tipos muy dispares; fragmentos de cerámica de pasta muy gruesos, interior negruzco y exterior pardo rojizo. Fragmento vasija negruzca con cordón de impresiones digitales. Fondo de vasito de cerámica gris y un fragmento de labio de ánfora romana.

Zona 4.- No hemos observado estructuras. Sílex claro cubierto de una pátina gruesa. Vasito casi reconstruido de cerámica gris de la costa catalana. Vasija de pasta gris blanda, con engobe pardorrojizo, alisado con vertedor. Fragmentos de catilli y de metas de una muela de piedra basáltica.

Annals Institut d'Estudis Empordanesos 1972/73.

L'ESGLÉSIA

18

44

L'església és el primer edifici documentat de Vilafant. L'any 1119 s'esmenta l'altar de *Sancti Cipriani* de l'església parroquial de Vilafant en un acte de testimoniatge fet pel jutge Bernat i el sacerdot Pere Guillem. Torna a mencionar-se el 1193 en un testament de Ramon de Vilafant.

L'església parroquial és un edifici romànic, del segle XII, que fou ampliat en el XIII i renovat a finals del XVIII després de sofrir importants destrosses fetes pels soldats francesos durant la Guerra dels Trenta Anys, especialment en l'ocupació de l'any 1653.

És una església d'una nau, de

planta rectangular i absis carrat. Hi havia hagut un retaule de fusta gòtic que fou cremat els primers dies de la Guerra Civil del 1936. Ara hi ha la imatge de Sant Cebrià. La volta de la nau és apuntada, sense cornisa. A cada banda hi ha una fornícula, una amb la Verge del Pilar i l'altra amb el Sant Crist. Igualment hi ha una capella a cada costat, afegides en el segle XVIII i dedicades a la Puríssima i al Sagrat Cor. A l'entrada d'aquesta última capella es conserva una pila baptismal de l'any 1590. El parament interior és totalment descobert, amb carreus de pedra calcària ben escairats i allisats, de les pedreres d'Avinyonet de Puigventós. Al frontis hi ha una porta

Interior de l'església amb l'absis carrat i sense arc triomfal. La volta de la nau és apuntada i a cada banda dels murs hi ha sengles altars.

neoclàssica amb un arc rebaixat. Al damunt hi ha motlures decoratives, un frontó i un rosetó. La façana està arrebossada, i presenta vestigis d'esgrafiats geomètrics.

El mur sud és molt interessant perquè s'hi aprecien tres etapes constructives diferents. La base està feta de pedra de terra sorrenca i disposa d'una porta dovellada tapiada d'arc baix que era la porta antiga, considerada del romànic final. Sobre aquesta porta hi ha un parament de pedra calcària carrada amb una finestra

emmarcada, amb la data 1744. Una data que coincideix amb una època de gran creixement demogràfic de Vilafant. Igualment s'hi pot veure la forma d'un campanar d'espadanya. Sobre aquest mur, la paret va ser sobrepujada amb maçoneria al segle XVIII, la qual cosa va permetre aixecar la teulada de l'església i que quedessin unes golfes més altes. Es pot observar l'additament en el mur sud de la capella del segle XVIII, tot i que sota el ràfec del teulat hi ha una creu encastada en el mur del parament amb una inscripció sepulcral del 1400. El mur nord no tenia obertures i hi havia adossada la sagristia. Encara hi ha restes visibles d'un antic mur de carreuades. Hi sobresurt l'altra capella del segle XVIII. El mur de llevant és rectilini com

correspon a l'absis carrat amb una finestra de doble biaix i arcs de punt rodó. A l'angle nord-oest, s'hi alça la torre campanar del segle XVIII de planta quadrada, amb quatre arcades de mig punt i una coberta en forma de piràmide, en la qual es conserven dues campanes antigues.

Fins al 1913, al davant i al costat nord de l'església hi havia el cementiri de la vila. En un llibre del 1889, el capellà va fer constar que al cementiri hi havia dos tipus de nínxols: 23 de particulars, situats sobre la paret del cementiri, i 20 de propietat de l'església emplaçats sobre el terreny. El 1924 es van enderrocar les últimes runes i les restes òssies es van traslladar a una fossa comuna del nou cementiri.

Façana de migdia de l'església de Sant Cebrià de Vilafant. S'aprecien perfectament les tres etapes constructives a partir del primer temple romànic del segle XII.

Des del 1988 hi ha una segona església, aquesta dedicada a Santa Maria, que es va construir a la zona de Les Forques.

Llavors el lloc es va netejar i es decidí convertir-lo en unes placetes públiques. Durant la Guerra Civil, l'any 1936, una part de l'església, inclosa la documentació i les imatges, fou cremada pel comitè.

El 1939 es van reparar els desperfectes i a la placeta de davant de l'església es va alçar un petit monument, en record als caiguts a la guerra pel bàndol nacional, que fou retirat el 1952.

A part de l'església de Sant Cebrià, a la urbanització del barri de les Forques hi ha un temple construït el 1988 dedicat

EL CASTELL I L'ESGLÉSIA DE PALOL

19

46

El conjunt arqueològic de Palol Salbaldòria està format, a més de les restes ibèriques i romanes, per dues edificacions medievals: l'església romànica i el castell.

No queda clar si l'església de Palol, al punt més alt del pujol, estava dedicada a Sant Tomàs o a Sant Miquel. És esmentada documentalment per primera vegada el 1167 en una donació del bisbe de Girona al monestir de Ripoll. Almenys fins al 1363 era sufragània de la parròquia de Santa Llogaia d'Àlguema. Es tracta d'una mostra de l'arquitectura alt-medieval preromànica de planta rectangular feta amb pedres rierenques i sorrenques. Constava d'una nau de tres

creuers amb arcs de ferradura poc pronunciats, dels quals només resta el primer. L'absis trapezial està molt arruïnat. La volta està enfonsada, i una bona part dels murs estan enrunats. L'església tenia dues portes, una a ponent, on avui hi ha un esvoranc que encara conserva alguna dovella, i una altra a migdia. L'arc d'aquesta última era lleugerament ultrapassat, sobre banquetes. El mur de migdia encara guarda mostres del segle XVI o XVII. La paret del sud és la més ben conservada, i no té cap obertura. Al sòl de la nau s'hi troba una imposta de secció de bisell, decorada amb motlures horitzontals de mitja canya. A l'interior i a la capçalera de la nau hi ha unes filades d'*opus*

Esglesiola romànica de Palol de Sabaldòria en estat ruïnós. És una construcció preromànica esmentada per primera vegada l'any 1020.

spicatum. L'església tenia una llargada de 17,40 m i una amplada de 6,30 m.

Les restes del castell medieval són a tocar l'església per la part de llevant, sobre un planell natural, al costat d'un cingle del riu Manol. També fou construït amb pedruscall i algunes filades de carreus escairats de pedra arenosa. Avui els murs estan completament enderrocats i només s'hi pot trobar un rectangle de l'antiga construcció.

La paret septentrional es recolza sobre un basament de carreus, i els murs dels altres costats formen dos rectangles concèntrics. A l'interior hi ha el fonament d'una cisterna. A fora encara es veuen les bases d'una gran torre circular de 6,50 m de diàmetre, que va ser enderrocada. El nom de castell de *Palatiolo* apareix també per primera vegada l'any 1167.

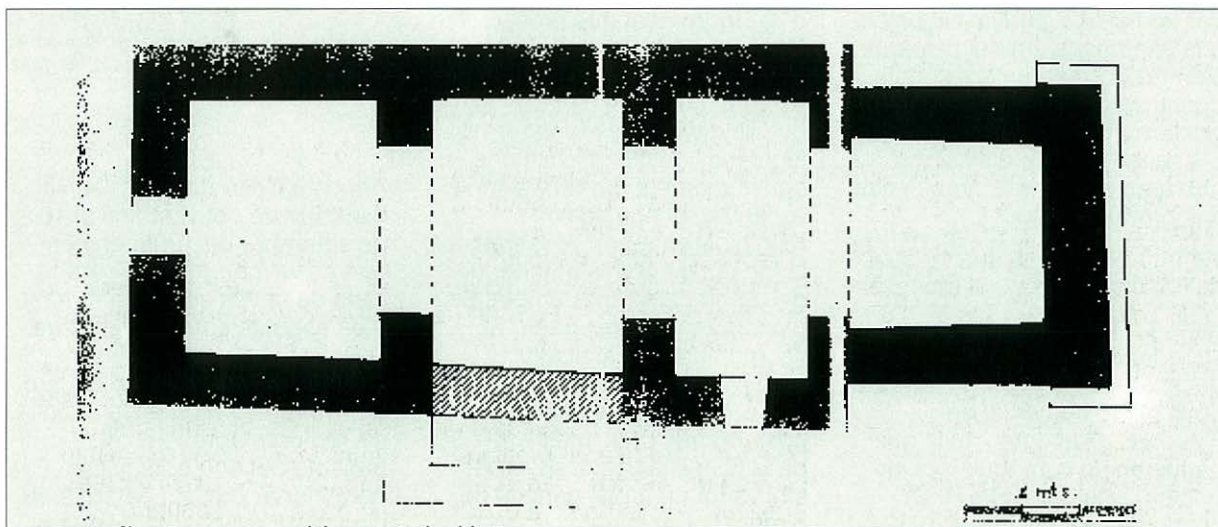
Una altra edificació del conjunt era el mas de Palol, que és davant del castell i de l'església. Era un casal de planta baixa i dos pisos. A migdia hi ha un gran portal adovellat amb la data de 1577. A la planta noble hi ha dues finestres rectangulars ornamentades amb motllures

senzilles en relleu. A la part més alta hi ha dues arcades rebaixades, separades per una columna octogonal, actualment tapiades. També hi ha quatre finestres renaixentistes. Encara s'hi pot veure un rellotge de sol. Actualment aquesta edificació també està ensorrada i ha perdut la part superior del seu cos central.

Avui tota aquesta zona està en ruïnes i encerclada per una tanca de tela metàl·lica que impossibilita el pas. La zona ha perdut tot el caràcter urbà que havia tingut, ja que abans era considerat un llogaret de Vilafant per al qual s'anomenava un alcalde pedani. L'últim fou Josep Fort, l'any 1906.

El 1995 l'Ajuntament de Vilafant va aprovar un Pla Especial de Protecció del conjunt de Palol Sabaldòria per preservar aquest nucli, dintre d'una superfície de deu mil metres quadrats, situat entre el nucli antic de Vilafant, la urbanització de les Forques i el marge esquerre del riu Manol. Un cop aprovada aquesta protecció es vol aturar l'estat de degradació que pateix i procedir a excavar i restaurar tot el conjunt, i no es descarta que es pugui fer un centre cultural a la zona.

Plànol de la planta de l'antiga església de Palol.

LES CASES DE LA VILA

20

48

En iniciar-se el segle vint la Casa Ajuntament clamava urgentment per un local nou. El consistori ocupava un vell edifici que estava a la plaça, a la cantonada amb el carrer de Borrassà. Primerament només constava de planta baixa i posteriorment s'hi va afegir un pis sense reforçar els cairats, que amb el temps anaren cedint fins produir-se alguns ensorraments parcials. El baix es feia servir de presó i Casa de la Vila i al pis hi havia l'escola de nens. La finca tenia una superfície de 60 m². La presó va desaparèixer el 1914 en fer-se la nova presó comarcal de Figueres, a les obres de la qual hagueren de contribuir tots els pobles de la comarca. Hi va continuar l'escola fins al 1932 i

la Casa Ajuntament fins al 1934, any en el qual els regidors municipals van decidir construir un edifici municipal nou pel perill d'esfondrament que presentaren alguns sostres del vell. El lloc escollit fou un solar que havia estat un corral de can Serrats i que llindava amb els carrers de Figueres i de l'Església, i que en aquell moment era un vial molt escanyat. El nou edifici municipal va retirar lleugerament la façana de la línia anterior per deixar un carrer més ample. Els plànols es van encarregar a Jaume Viñas, aparellador municipal de l'Ajuntament de Figueres. Les obres del pis van costar 6.384 ptes. més 2.327,50 de la llum i l'aigua. L'any 1985 s'hi va fer un repàs general de pintura i arranjament.

Edifici de la Casa de la Vila al carrer de Figueres construïda el 1934 i que actualment era insuficient per als serveis que requereix el poble. Avui s'ha convertit en el locutori i els estudis de Ràdio Vilafant.

Aquesta Casa de la Vila es va mantenir en activitat fins al 16 de setembre de 1995, any en què es va inaugurar la nova casa de la Vila sobre un terreny molt espaiós entre el carrer de la Devesa i el camí del mas Bonet, a la urbanització el Parc de Vilafant. Quatre anys abans els regidors aprovaren el projecte del nou edifici. Les obres foren pressupostades en cinquanta milions de pessetes,

per a la primera fase: la construcció d'un edifici de planta baixa i dos pisos. Els treballs foren executats per l'empresa Cobracon, i en fou l'arquitecte Juli Illueca. El 1996 s'han adjudicat les obres de la segona fase per dinou milions.

La part inferior està destinada a magatzem, policia local, biblioteca, jutjat de pau i assistència social. El primer pis, que és el que està totalment acabat, és l'estatge de l'ajuntament, amb el saló de sessions, despatxos de l'alcalde, regidors, secretaria i sales administratives. A la segona planta s'hi destinaran els serveis d'exposició, actes culturals i arxiu, encara que una part de l'arxiu s'ha dipositat a l'Arxiu Comarcal de Figueres, on s'han catalogat 282 carpetes de documentació. L'anterior edifici municipal actualment dona estada a Ràdio Vilafant.

Alcaldes

1876 Joan Cordomí	1918 Joan Tomas
1877 Ramon Sala	1920 Pere Quer
1878 Silvestre Vilanova	1923 Pere Serrats
1879 Ciprià Rost	1924 Lluís Soler
1981 Joan Ginjaume	1924 Miquel Grau
1984 Ciprià Soler	1928 Pere Alberni
1985 Pere Vilar	1930 Valentí Vilà
1987 Jaume Ginjaume	1931 Francesc Soler
1890 Martí Corcoll	1934 Joan Nogués
1892 Jacint Bosch	1936 Joan Carbó
1894 Damià Bagués	1936 Carles Tubert
1895 Joan Serrats	1938 Joan Noguier
1897 Ciprià Taberner	1939 Francesc Muntaner
1899 Pere Mireiras	1942 Pere Llistosella
1902 Jaume Costa	1953 Josep M. Solés de Macià
1904 Joan Rost	1954 Tomàs Ginjaume
1906 Pere Pagès	1963 Ricard Aiguabella
1909 Joaquim Sala	1980 Delfí Resta
1912 Francesc de Batlle	1981 Jordi Falgàs
1914 Joaquim Sala	1983 Àngel Costa
1916 Pere Serrats	1987 Josep Guillemet
1917 Ciprià Taberner	1995 Paulí Fernández

La nova casa de la Vila es va inaugurar el 1995 al camí de Palol. Es tracta d'un edifici que resol les necessitats administratives del poble

en funció de l'expansió que ha experimentat actualment. Les dues façanes que miren a llevant i a ponent, tenen caràcter arquitectònic modern.

L'ELECTRICITAT

21

El carrer de Figueres amb un dels primers fanals elèctrics en un vial ple de pedres.

50

L'electricitat fou una de les novetats més transcendents que va oferir la ciència als inicis del segle XX. Fins llavors a l'Ajuntament empraven un fanal de petroli per il·luminar-se durant les sessions municipals, per la qual cosa es pagava una factura de 12 pessetes al trimestre pel carburant subministrat per Agustina Quintana. Les cases particulars se servien de les llumeneres, candeles de sèu, les espelmes, les llànties d'oli i els quinqués de petroli o de carbur, aquests ja a finals del segle passat i que van mantenir-se en moltes cases quan ja hi havia el servei d'electricitat. No es tenen notícies que als carrers de Vilafant hi haguéssut mai

teiers per a l'enllumenat de les vies públiques. La gent, quan sortia de nit, portava fanals d'oli.

El 23 de setembre de 1911 l'ajuntament va fer tractes amb la senyora Francesca Castelló per posar l'enllumenat elèctric a la població. En total es van instal·lar 19 làmpades de 5 bugies al preu de 126 pessetes l'any, amb el pacte que la senyora Castelló corria a càrrec de la instal·lació i la conservació de les línies i l'Ajuntament del canvi de les làmpades. La línia de transport elèctric procedia d'una central hidràulica que aquesta propietària tenia a Orfes i que passava per Pontós i Borrassà fins a la rajoleria de Santa Llogaia d'Àlguema. Dos

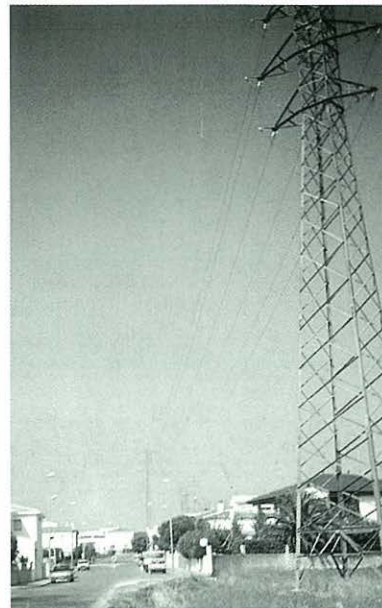
anys després, la senyora Castelló va cedir els drets com a accionista a l'empresa figuerenca Hidro Eléctrica del Ampurdán creada el 1913, la qual es va fer càrrec de tot el servei. Aquell any, l'ajuntament no podia pagar la factura del consum i es van emprar cabals d'imprevistos per tal de no tallar el subministrament. Arreglada la situació econòmica, es va posar l'enllumenat elèctric a les escoles de nens i a les oficines municipals de la plaça. Tanmateix, el 1923 l'ajuntament va voler monopolitzar el servei

d'enllumenat elèctric ja que considerava perjudicial el servei de l'Hidro, però el gran cost tècnic i econòmic que això representava l'en va fer desistir. El 1928 es va construir una caseta transformador prop de la Casa Massanet en un terreny de la seva propietat.

Actualment, pel terme municipal de Vilafant i justament per la zona de les Forques, creua la línia general de transport energètic que des de Juià connecta l'estació receptora que l'empresa Hidro Elèctrica de l'Empordà, grup ENHER, té a Figueres, amb una potència de 132.000 W i que es distribueix a tota la comarca. La població de Vilafant té concertats

actualment 1.368 clients amb una potència contractada de 9.961 kW, un consum general facturat de 11.470 MWh i un consum per client de 8.384 kWh.

Una gran millora en el camp elèctric ha estat l'acord el 1996 del soterrament de la línia de mitja tensió que travessa bona part de les urbanitzacions de les Arengades i el Camp dels Enginyers. Aquesta línia era un perill pels habitants de les zones donat que en alguns casos passa a pocs metres de les teulades d'alguns habitatges, a la vegada que les torres de sustentació elèctrica formaven un conjunt poc estètic.

La línia elèctrica de mitja tensió que porta el corrent a les zones del Camp dels Enginyers i de les Forques serà soterrada.

Modern enllumenat elèctric a les noves urbanitzacions.

EL CEMENTIRI

22

El cementiri va inaugurar-se el 1913 en clausurar-se l'anterior, que estava a la placeta de davant de l'església parroquial.

52

Com a totes les poblacions, el cementiri estava emplaçat a les placetes situades al davant i al costat de l'església parroquial. Era molt petit. Ja en el 1900 l'Ajuntament va iniciar gestions per comprar un terreny per traslladar-lo fora de la vila i es van fer tractes amb Eduard Flaquer per comprar-li dues terceres parts d'una vessana, encara que no es va arribar finalment a cap acord.

Fou l'any 1909 quan es va veure plenament la necessitat de fer un cementiri nou. L'any següent, l'ajuntament va decidir de manera ferma la seva construcció a causa de les pèssimes condicions en què es trobava l'existent, la seva

situació dins del nucli urbà i les seves reduïdes dimensions, que feien preveure la impossibilitat de sebollir-hi més difunts en un curt termini. L'Ajuntament va estudiar un nou emplaçament i es va decidir per un olivet propietat de Josep Albert Barret, que era enginyer industrial amb residència a Barcelona. Estava situat en el camp del Puig Grau entre un camí que menava a les Pedreres i un altre anomenat dels Mentiders. Tenia una superfície d'una vessana i mitja. El propietari va demanar 900 pessetes pel camp, incloses les oliveres, un preu econòmic en atenció al servei a què anava destinat el terreny. Immediatament l'Ajuntament es va vendre les oliveres i tot seguit

va encarregar el projecte de les obres a Josep Laporta, que era enginyer del cos de mines, el qual va disposar la construcció de dos cementiris: el de l'est, de caràcter catòlic, i el de l'oest, civil. El pressupost fou de 3.716,18 ptes. En rectangular l'espai del cementiri, van quedar sobrants de la finca matriu dues parcel·les de terreny, una a l'oest de set àrees i una al nord de nou àrees, que s'acordà de vendre. Les primeres obres van consistir en l'aplanament del

terreny, que va fer Pere Mixeres al preu de tres pessetes el m³. Les parets havien de tenir una alçada de 2,40 metres, i les obres foren adjudicades a Josep Rost. En el cementiri civil no hi havia prevista cap construcció i en el catòlic hi havia projectada una sala d'autòpsies, una sala mortuòria i una capella.

En total hi havia cent-cinquanta nínxols, distribuïts en tres filades. Les famílies més benestants del poble van comprar conjunts de tres nínxols que van aportar uns ingressos municipals que van ajudar a pagar les despeses de la construcció total.

El 1912 ja hi havia set propietaris que disposaven de filades de tres nínxols i tres d'un nínxol. En aquest mateix any es va construir el primer panteó dins del recinte, el de la família de Claudi Junquer, que posteriorment va passar a propietat de l'església.

Es conta que un dels obrers que hi treballaven va proposar un pacte als seus companys: que al primer que es morís els altres havien de pagar-li el nínxol. I ell fou precisament qui va traspasar en primer lloc.

El 1913 l'ajuntament va clausurar el vell cementiri de davant de l'església i va

començar el servei en el nou. Es va prohibir que els ramats de bestiar pastuessin pels seus voltants i que es fessin malbé els arbres plantats al passeig que conduïa al cementiri. El 1920 es van construir més nínxols a la part oest, i el 1924, en enderrocar-se les últimes estructures que quedaven del cementiri vell de l'església, les restes trobades es traslladaren a una fossa comuna del nou cementiri.

El cementiri ha estat notablement ampliat en els últims temps, precisament sobre el terreny inicialment sobrant i venut i que s'hagué de recomprar.

Paret exterior del cementiri amb les dues entrades primitives: una del cementiri catòlic i l'altra del civil.

L'AIGUA POTABLE

23

Festa amb motiu de la inauguració d'una bomba manual a la font de la plaça, l'any 1913.

54

Les cases del poble s'abastien d'aigua de pous particulars –que s'aprofitaven exclusivament de les aigües freàtiques del riu Manol– amb una profunditat mitjana d'uns deu metres. A cada casa hi havia un pou. Quan es passava una època de sequera i el Manol anava sense aigua, la situació es feia preocupant. Fins i tot hi havia el perill de contaminació a causa dels pous morts, i de fet s'arribà a declarar en una ocasió una epidèmia de tifus. De font, n'hi havia una a la plaça, provinent d'un pou amb elevació mitjançant una bomba manual. Hi havia alguns brolladors naturals, com el dels bufadors a la timba del Manol, el que sorgeix sota l'alzina de Can

Massanet i el de l'horta d'en Barraca. Aquestes dues últimes surgències encara són concorregudes per la gent que va a buscar aigua fresca.

A final del segle passat es van passar uns anys de molta eixutesa i la propietària de can Massanet va iniciar l'apertura de dos pous artesians en el paratge de la Bomba per tal de poder regar els camps, però hi hagué protestes dels veïns en el sentit que això eixugaria encara més les aigües soterrànies i ocasionaria més sequedat a la resta del poble, i es va desistir d'obrir els pous.

L'any 1913, la font de la plaça rajava migradament per defecte de la bomba i se'n va posar una

de nova, portada pel contractista figuerenc Pere Brunet. El 1928 l'ajuntament va contractar a la senyora Massanet, per un termini de cinc anys, el subministrament d'aigua per al consum públic de la font situada a la plaça, al preu de 20 cèntims el m³. El 1933 es van posar dues noves fonts públiques als carrers del Comerç i de Figueres.

A partir dels anys cinquanta va augmentar la demanda d'aigua en el poble de Vilafant i el 1952

s'acordà el subministrament de 20.000 litres diaris d'aigua de can Massanet al preu d'una pesseta el m³.

Mentrestant es va decidir fer unes perforacions per si es trobava algun cabal propi d'aigua i es van fer les primeres foradades a l'hort de la Por. Igualment es van col·locar dos dipòsits de 2.000 litres cadascun per tenir una millor distribució de l'aigua, però la cosa no va millorar en estius secs. Encara el 1964 es va signar un nou contracte per un termini de dos anys amb els propietaris de can Massanet per a un subministrament de 100.000 litres diaris al preu d'1,60 ptes. el m³. L'any 1971 es va fer un dipòsit regulador dins la finca esmentada.

Finalment, l'ajuntament va decidir-se per la perforació d'un pou propi a l'entrada de la població que permet el subministrament d'aquest nucli antic, dos pous més a la urbanització del Camp dels Enginyers i un pou a les Forques. L'aigua és impulsada directament per les bombes a les canonades. El 1993 es van completar les diverses xarxes d'aigua del nucli urbà de l'últim tram amb la unió de les Closes d'en Clarà amb el Camp dels Enginyers. Un any abans es va sol·licitar un ajut de 77 milions de pessetes, un 60% del cost

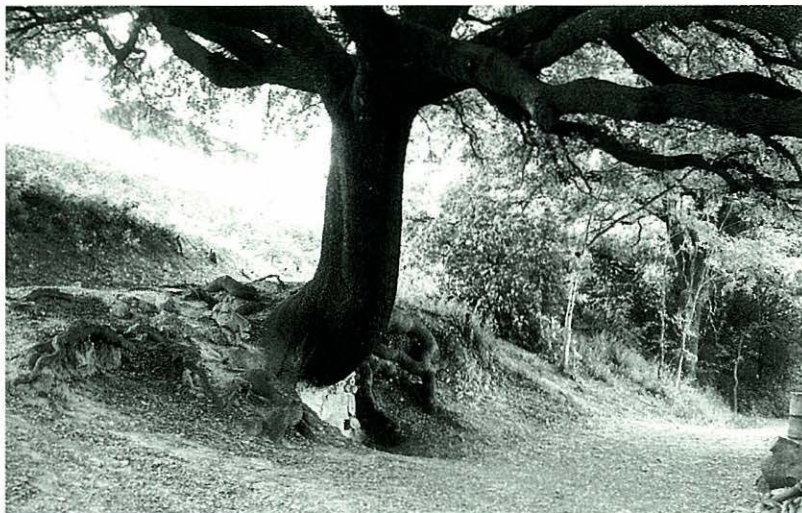
total, a la Junta d'Aigües de Catalunya amb un projecte que preveu la construcció d'un dipòsit regulador al Puig Grau, a una cota de 110 m, més alta que la del castell, i una capacitat de 1.500 m³ per atendre una població de 4.000 habitants. Aquesta xarxa quedarà preparada per, en un futur, poder-se connectar amb la de Figueres per casos de necessitat.

Per una part de les Forques discorre el que s'ha anomenat canal de Figueres, que és una sèquia que porta aigua del riu

Muga des d'un assut de Pont de Molins, passant per sota de Figueres. És un canal per al regatge de les terres de la part dreta del riu Manol i que un dia haurà de connectar amb les reserves que sorgeixin del pantà d'Esponellà, al riu Fluvià.

El canal de regatge de l'Empordà passa per la zona de les Forques.

L'arbre de la font de can Massanet és una alzina al peu de la qual brolla un doll d'aigua fresca i molt agradable. Ha estat declarat arbre monumental per la Generalitat de Catalunya.

A la finca de can Massanet hi havia molta aigua. A la part oest de la població i a pocs metres del riu Manol, les aigües freàtiques eren molt abundants. Dos pous de vint metres de profunditat, amb un cabal considerat inesgotable, permetien regar totes les terres de conreu del voltant de l'heretat, que eren unes 24 vessanes.

L'any 1917, l'Ajuntament de Figueres va contractar aquests serveis. En aquesta ciutat hi havia un subministrament públic a càrrec de la societat anomenada Aloy i Cia, que se servia d'un brollador d'un olivet al municipi d'Avinyonet de Puigventós, conegut per les Vinyes d'Ordis. Aquesta aigua era conduïda fins a Figueres mitjançant una mina subterrània que en bona part passava per sota les terres del terme municipal de Vilafant. L'any 1917 aquest subministrament es va escurçar, alhora que augmentaven les necessitats de la ciutat de Figueres. Llavors l'Ajuntament de Figueres va fer tractes amb la

família de can Massanet per emprar el seu aprofitament hidràulic, ja que tenia l'avantatge de trobar-se prop d'on passava l'abans esmentada mina d'Avinyonet. Només va caldre una canonada de 1.030 metres per connectar aquestes aigües amb les de la mina que venia a Figueres. Semblava que amb aquesta solució la ciutat de Figueres ja no tindria cap més problema.

El 1919 es van municipalitzar les aigües de Figueres i es va suprimir el conveni amb la casa Massanet, però a l'estiu del 1924 van tornar a sorgir problemes d'aprovisionament a Figueres i van fer gestions urgents amb la família Massanet per tornar a emprar aigua del seu pou. El contracte es va fer per un mes, amb el pagament d'un cànon de 500 pesetes mensuals, més el consum elèctric del motor de la bomba elevadora i la despesa del personal encarregat del servei. Aquesta utilitat fou provisional i es va rescindir el febrer del 1925, però als quatre mesos es veié novament la necessitat urgent de

tornar a connectar amb l'esmentat aprofitament. Així es va renovar el contracte amb un cànon mensual apujat a 600 pessetes. Es permetia una captació màxima de 1.500 litres per minut, elevats per una bomba amb motor de dotze cavalls. Aquesta aportació del pou de can Massanet va durar fins que Figueres va disposar d'aigua directament del pantà de Boadella l'any 1964, per bé que la mina va seguir existint sense estar en servei. El 1971, amb motiu d'una època de fortes pluges, les aigües de les corregades de Vilafant es van filtrar i van entrar a la mina, que les va conduir fins a Figueres on es va produir una inundació de tot el sector on desembocava. A causa d'aquest fet l'Ajuntament de Figueres va acordar el tallament de tota conducció d'aigua i es va notificar a l'Ajuntament de Vilafant la rescissió del contracte d'ús d'aquella mina. Diversos pous de ventilació de la mina a la zona del turó de l'Arençada es van tapar amb tones de pedra i formigó. En aquest lloc encara són visibles alguns aigualleixos en temporades de pluges.

*Dipòsit
d'aigua
potable a la
finca de can
Massanet que
alimentava el
servei del
poble.*

La Font de Can Massanet

Vilafant, prop de Figueres,
xic poblet, xamós i gai,
és ell la joia més preuada
que s'obira en tot l'espai.
Té una font que sempre raja:
la de can Massanet.
Son doll d'aigua fresca i clara
és cançó que plora
mentre a la seva vora
donzelles hi riuen
en un somni d'amor. Font aimada
tu has estat mon enyor.
Quin encís el teu, doll d'aigua beneïda.
Paradís! Què tens que em fas feliç?
Jo iré cercant pressós calmar el meu neguit
i la pau retrobaré per l'esperit.

Anem doncs cap a can Massanet
que a baix l'alzina hi ha la font;
fruirem l'oratge com respon
fent l'aire més pur i més net.
El cor ja em salta ple de goig,
de tu, bonica, estic enamorat,
el cel en posta ja és ben roig,
quin somni tan daurat!
Estimada, mira'm fit a fit
que jo em sadolli en els teus ulls.
Recolza't dolça en el meu pit
deixant que t'acaroni els rulls.
Recorda't sempre on hem vingut
gosant les hores dolces a plaer,
no cessis mai ton cant volgut,
font de can Massanet.

Música de M. Bertran i Pujol. Estrenada el 1952

EL RIU MANOL

24

Una bonica vista del riu Manol, al lloc del gorg d'en Baqué. Era un lloc habitual per abeurar el bestiar.

58

És l'agent geogràfic més important de la població, i forma la frontera del terme municipal, en un bon tros, de la part de ponent i de migdia. Segons alguns historiadors, el nom podria derivar d'*Amnis* (riu), *Amnolus* (riu) o *Manare* (rajar). Té un desnivell de deu metres entre la seva entrada pel terme municipal d'Avinyonet de Puigventós fins al final, al Pont del Príncep. En bona part del terme municipal passa acinglerat, cosa que ha lliurat el poble de qualsevol inundació.

El cabal d'aigua es forma al paratge anomenat les Canals del Carig, a 750 metres d'alçada, a uns tres quilòmetres al nord de la carena de la Mare de Déu del Mont. Prop d'aquesta mateixa

serralada neix la riera d'Àlguema, que després serà el principal afluent del Manol. Ambdós corrents es troben al Pont del Príncep. El curs del riu Manol travessa els pobles de Lladó, Cistella, Avinyonet de Puigventós, Vilafant, Figueres i l'antic terme de Vilatenim, on afluïx a la Muga, després d'un recorregut de 22 quilòmetres. Rep les aigües de nombroses rieres: Àlguema, Vilademires, Cistella, d'en Serra, les Costes, Riu-sec, Fregabou, Bac de la Sala, Joncanal, Montalat, fonts d'Ordis, Mal Pas i Galligans.

És un riu de cabal irregular amb fortes secades a l'estiu, com correspon a la seva curta conca, i abundoses crescudes en èpoques de pluja a la

munyanya de la Mare de Déu del Mont. Tenia algunes gorgues profundes com la d'en Baqué, situada sota el Centre Cultural i Esbarjo. Hi anaven a fer bugada les dones del poble i també a abeurar les vaques; la del Mas Nou, anomenada també dels figuerencs, perquè aquests acostumaven a anar-s'hi a banyar; la gorja Blava, sota les escoles, on deien que hi havia xucladors; i la de Palol, on s'hi banyava també molta gent. Un altre ús peculiar que es feia del Manol era el de servir de neteja per a les menuderies a la matança del porc, prop de les

passeres de la carretera de Borrassà. A la part sud-oest de Vilafant les terres al·luvials han proporcionat un terraplè amb els horts de Manol, els quals, en alguns dies de temporals de pluja, han quedat inundats.

Al llarg de la història s'esmenten diversos aiguats importants que van perjudicar solament les terres campes, ja que el nucli urbà es troba a una cota més alta. El primer problema d'aquestes inundacions era la inhabilitació de les passeres per als vianants fetes de taulons de fusta en el camí de Vilafant a Borrassà, ja que habitualment se les emportaven les aigües. Els carros havien de passar sobre les pedres dins l'aigua.

El riu Manol, dins el terme de Vilafant, és creuat per tres ponts. Per la part de ponent hi ha el pont de la carretera d'Olot

a la població d'Avinyonet de Puigventós. En el camí del barri de les Forques a Santa Llogaia d'Àlguema hi ha un altre pont tot just construït el 1994. Al barri del Pont del Príncep hi ha el de la Nacional II, que va ser refet el 1939 després d'haver estat volat per les forces republicanes quan marxaven en retirada cap a la frontera.

El molí de blat prop de can Massanet era propulsat per les aigües del Manol des de la resclosa d'en Pau.

Altres aprofitaments del riu Manol eren l'aportació d'aigua a la mina de l'arròs, que s'iniciava en una petita resclosa al mas Palol i era conduïda fins a les Forques per moure un molí d'arròs. També hi havia la derivació des de les roques de Pau, tocant al terme municipal d'Avinyonet, d'un cabal que servia per al molí de gra de can Massanet. Al riu Manol s'hi podien pescar bagres, barbs i anguiles. També s'havien pescat anguiles al rec Susanna i al rec d'en Serra.

El gual sobre el riu Manol a la carretera de Borrassà va substituir les antigues passeres de fusta que l'aigua s'emportava tot sovint, però és igualment inundat en èpoques de fortes pluges.

Una de les riuades del Manol al seu pas pel pont del Príncep amb l'aigua fregant el bigam del pont.

En temporades de fortes pluges el cabal del riu Manol acostuma a créixer i en algunes ocasions s'ha desbordat i ha provocat aiguats, i encara que mai no ha ocasionat estralls a les finques urbanes, sí que ho ha fet als horts de Manol, que han quedat inundats sota un metre o dos d'aigua. També en resulten afectades les zones de les Forques i les Closes d'en Clarà. Els aiguats més forts que ha causat el riu Manol al seu pas pel terme municipal de Vilafant són els següents:

1421. Octubre. Va caure un veritable diluvi sobre la comarca i tots els rius sortiren de mare. Les aigües del riu Manol van experimentar una gran pujada i es desbordaren dins el terme de Vilafant, prop de Santa Llogaia d'Àlguema. Van inundar la zona de les Forques, on van enderrocar diverses cases.

1605. Desembre. Temporal de pluja. El cabal del riu Manol no pogué entrar a la Muga, que estava desbordada, i remuntà el seu curs, tot afectant les zones de les Closes d'en Clarà i del Pont del Príncep.

1609. Març. Un vent huracanat va fer grans destrosses a tota l'arbreda del riu Manol.

1776. Una pluja extraordinària va fer sortir del llit el riu Manol, el qual va inundar les masies de les Closes d'en Clarà i de les Forques. Morí ofegat molt de bestiar, i els cellers i les piles d'oli s'ompliren d'aigua.

1843. Setembre. Dit de Sant Ferriol. Van quedar negats els camps de la zona de les Forques i les Closes d'en Clarà.

1861. Desembre. El dia de Sant Tomàs va caure un diluvi i el Manol va pujar ràpidament. Quan, sobre el gual del Pont del Príncep passava la diligència de la Cia. Saladrigas i Toll, a dos quarts de sis del matí, el corrent d'aigua es va endur el carruatge uns cinc-cents metres avall. Portava vint-i-tres viatgers i en van morir sis, a més dels cavalls. Es va demanar, inútilment, fer un pont.

1872. Novament les aigües van cobrir el gual del Pont del Príncep i la premsa de l'època

Una altra vista del riu Manol, que anava de gom a gom, al lloc del Pont del Príncep.

comentava que no valia la pena lamentar-se perquè seria perdre el temps, ja que l'Estat ignorava totalment aquest problema i era incapaç de construir el pont en aquest lloc del camí reial.

1932. Desembre. Va caure un diluvi sobre la comarca. El tren hagué de parar cinc hores al Pont del Príncep, ja que s'hagueren de consolidar les vies del ferrocarril, somogudes pel riu Manol. El dia 23 va venir expressament a la comarca per veure els desperfectes el president de la Generalitat, Francesc Macià.

1934. Novembre. L'aigua del Manol es va emportar els taulons del gual del camí de Borrassà. L'Ajuntament no trobava fusta per reposar-los i la gent es va queixar que no podia travessar el riu per anar als horts de l'altre costat de la carretera de Borrassà. Finalment es van comprar quatre taulons de melis i es va decidir subjectar-los amb una cadena als pilars de fusta que hi havia, i que van ser substituïts per viguetes de ferro i formigó en el 1935, amb un cost de 128 pessetes. En aquest lloc mai no s'ha fet cap pont, i la passarel·la de fusta ha

estat sempre l'element emprat fins que es va construir un gual que, per la seva poca alçada, tampoc no ofereix seguretat en les riuades i obliga tot sovint al desviament dels vehicles per anar a Borrassà.

1944. Febrer. El temporal de pluges va fer desbordar el riu Manol a Santa Llogaia d'Àlguema, prop del Pont del Príncep, i les aigües tempestuoses també van sortir de mare i van córrer sobre els camps de les Forques i de Sant Pau, deixant-los plens de pedruscall. L'aigua es va emportar el terraplè de la via del tren i van quedar els rails penjats.

En els últims temps hi tornà a haver inundacions el 1959, 1961, 1962 i 1965, quan les aigües del rec Susanna van inundar la carretera nacional. Aquest rec va provocar una altra inundació el 1970. Va sortir de llera i va causar molts desperfectes als habitatges de les zones de les Closes d'en Clarà i de les Forques. L'última inundació important es va produir el mes de març de 1986, quan el desbordament del Manol va ocasionar el tancament de diverses carreteres dels voltants de Figueres i de Vilafant.

LA INDÚSTRIA

25

62

Fora de la indústria de la rajoleria hi havia poca activitat manufacturera. Un cens del 1849 explica que aleshores existien vuit forns de rajoleria, cinc premses d'oli i un molí de farina. Un altre del 1863 informa que a Vilafant hi havia dos rajolers, vuit jornalers, vint-i-un propietaris, un taverner, dos ferrers, un fuster i un mestre. I un del 1886 afegeix que també hi havia una fàbrica d'aiguardent i una d'esperit de vi.

A principis del segle XX es va crear una activitat industrial molt important, que fou l'elaboració de mosaics hidràulics i terrassos. La fàbrica la va instal·lar l'any 1913 Joan Soler, sense cap parentiu familiar amb en Soler de la bòbila. Es tractava

d'una família que havia tingut un forn de rajols de mà, i que posteriorment es va interessar per la indústria del mosaic i va anar a aprendre'n a Barcelona, a la casa Escofet. Retornat Soler a Vilafant, va muntar una indústria pròpia al carrer Nou i el 1925 la va traslladar al costat de la carretera d'Olot, entre els carrers de Sant Cebrià i del Nord i que donava feina a una dotzena de treballadors. Al costat de les naus industrials va construir-se una torre senyorial. Fa anys que la propietat de mosaics Soler va clausurar la fàbrica.

A l'estadística industrial del 1926, el principal contribuent de Vilafant era Joan Soler Matacàs per la fàbrica de mosaics, amb dues premses, seguit del rajoler

La fàbrica de mosaics de can Soler es va muntar l'any 1913 al carrer Nou, i posteriorment fou traslladada al carrer del Nord.

Rafel Soler, el comerciant de cereals i farines Francesc Soler i el d'embotits Pere Ginjaume.

Una nova activitat industrial de molta solvència fou la dels guixaires que treballaven per tota la comarca, l'Alt i el Baix Empordà. La seva activitat va començar als anys 20 i foren uns operaris de molta anomenada i estimats per la seva destresa i pulcritud en el treball. Tot va començar quan un rajoler vilafantenc conegut pel Sagal (Tomàs Ginjaume) va anar a viure una temporada amb

el seu cunyat a Barcelona, el qual li va ensenyar l'ofici de guixaire. Poc temps després tots dos van venir a Vilafant i van dedicar-se plenament a aquest ofici. En Sagal va conèixer Jaume Alemany i el va incorporar a la feina. Aviat van gaudir de molta reputació, van ser mestres d'operaris i van crear una autèntica escola de guixaires de Vilafant.

Una negoci també força important era el dels embotits, tot i que es fabricaven artesanalment. La matança de bestiar es feia a les cases particulars fins que l'any 1936 es va construir l'escorxador municipal als afores, al costat del camí de Can Massanet. Se

sacrificava especialment bestiar boví i oví, ja que la matança del porc no faltava a cap casa. Consta que el 1561 totes les pells del bestiar sacrificat a Vilafant eren comprades pels blanquers i negociants de Figueres.

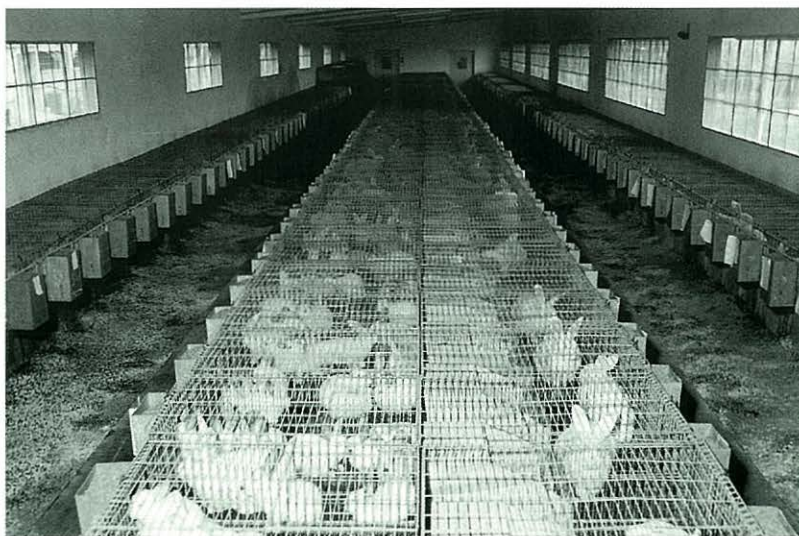
Actualment no hi ha escorxador municipal i sí alguns d'industrials. L'any 1996, en un d'ells situat a la zona de les Forques es va realitzar la primera matança d'estruços en haver estat adaptat per a la realització d'aquesta tasca. És el primer escorxador espanyol d'aquest tipus i el segon d'Europa.

L'evolució industrial de Vilafant va accelerar-se a partir del

1970. De 62 treballadors censats com a industrials el 1962 es va passar als 118 el 1970, any en què només hi havia set indústries. Aquestes van anar en augment: el 1977 eren 53, el 1980 el nombre va pujar a 82, el 1983 a 94, el 1984 a 120 i actualment a 244, de manera que és la sisena població de la comarca en nombre de llicències industrials. Avui, el registre d'activitats econòmiques disposa de 103 empreses dedicades a la construcció, 21 fàbriques, 21 tallers mecànics, setze empreses d'alimentació, nou tallers d'automòbils, vuit escorxadors i fabricants de productes carnis, vuit restaurants i cafès, tres farmàcies, dos serveis agrícoles i ramaders, dues perruqueries, una fàbrica de pells adobades, un trull, onze professionals lliberals, etc.

Per sectorials, l'agricultura i ramaderia ocupen el 4,80%, la indústria el 38,70%, la construcció el 23,36% i els serveis el 33,08%. Quant al món laboral, el 1996 hi havia una població activa del 91,15% i un atur del 8,85%.

Una de les activitats ramaderes més modernes és la cria de conills, que permetrà la celebració d'una fira especial.

CAMINS I CARRETERES

26

64

La vila de Vilafant ha estat sempre molt ben comunicada per diversos vials amb les poblacions limítrofes de Figueres, de Santa Llogaia d'Àlguema, Borrassà i Avinyonet de Puigventós, per bé que alguns fossin simplement camins de ferradura o de bast.

L'any 1877 foren classificats oficialment els camins veïnals de Vilafant. Camí de Borrassà fins a Ordis. Havia de tenir una amplada de 30 pams. Sortia de la plaça Major i passava pels avui carrers de Borrassà i de Sant Narcís. Va deixar de tenir aquest pas interior el 1932. Camí de Santa Llogaia fins a la carretera reial, que havia de tenir 14 pams d'amplada. També sortia del final del carrer

de Figueres i conduïa a Palol Sabaldòria pel mas Bonet.

Camí de Vilafant a Palol, que havia de ser eixamplat a 14 pams. Aquest sortia del capdavall del carrer de Figueres i encara avui és la carretera que porta fins a les urbanitzacions del Camp dels Enginyers, de les Forques i Santa Llogaia i arriba a finir a la Nacional II. Antigament, un tram d'aquesta carretera havia format part de la calçada romana. El 1794 el viatger Laborde va dir que "deixant Figueres es troba un camí desigual, mal cuidat, ple de pedres i de fang, que condueix al poble de Santa Locaya". Altres camins secundaris d'aquella època provinents de Figueres eren el

de les Closes d'en Clarà, el de les Forques, el de Palol i el de Sant Pau de la Calçada a Palol.

Fora d'aquests camins veïnals n'hi havia d'altres de caràcter comarcal. El més important per a Vilafant era el que el comunicava amb Figueres. Era una carretera dita de Vilatenim a Vilafant, puix que s'iniciava en aquella població, seguia per diversos carrers de Figueres i continuava pel Camp dels Enginyers, pel camí del cementiri i entrava pel carrer de Figueres. L'any 1821 es

L'autopista divideix el terme municipal en dos sectors units únicament pels passos que hi ha per dessota els ponts. Vista des de l'Arangada.

van iniciar les gestions per a la seva reforma sense arribar a cap acord, i no fou fins al 1849 quan una reial ordre va classificar aquesta nova carretera com de primer grau de preferència. Tot i això les obres no van començar fins al 1861. Es va fer sortir de la plaça del Sol de Figueres i de forma rectilínia pel coll de l'Arençada fins a Vilafant, per on es va fer passar per fora del nucli urbà, per la part de tramuntana que estava totalment lliure d'edificació, en els paratges coneguts per camps de Sant Pere i camí dels Forns. El 1878 la carretera encara no estava acabada del tot, ja que durant la tercera guerra carlina es van paraitzar les obres.

Fins a finals del segle XX no s'han fet millores en aquesta carretera. Ha estat en els anys 1994/95 quan el ministeri d'Obres Públiques hi ha fet una gran reforma en convertir-la plenament en tram de l'Eix

La carretera de Vilafant a Figueres, ciutat que es veu al fons, en el lloc de les urbanitzacions de l'Arençada i el Camp dels Enginyers. A la dreta es veu la casa de l'antiga carnisseria de l'Arençada.

La carretera de les Forques és una sortida directa envers la Nacional II. A l'esquerra, el terme de Vilafant, i a la dreta el de Figueres.

Pirinenc i hi ha ordenat el trànsit amb diversos semàfors. Un altre profit d'aquestes obres fou la construcció de la vorera des de l'Arençada fins al pont de l'autopista.

Una última carretera totalment moderna que passa pel terme municipal de Vilafant és l'autopista A-7 des del km 127,7 al 131,8. Discorre per la banda

de migdia del poble i creua amb els ponts el riu Manol i la riera d'en Serra i per sota la carretera d'Olot. Fou iniciada el 1973 i exigí l'expropiació de 115 parcel·les, amb un total de 485.955 m² de terra afectada. Aquesta autopista en realitat separa el terme municipal en dues parts, puix que per anar d'un costat a l'altre només es pot passar per sota el viaducte de la carretera de Borrassà i el pont de Palol o pel damunt a la carretera de Figueres a Besalú. La resta del recorregut està separada per la clàssica barrera de tela metàl·lica.

Actualment està previst en el projecte inicial del Tren d'Alta Velocitat que el seu recorregut passi per bona part del terme municipal de Vilafant, a la zona del Mas Bonet i Arençada, paral·lel a l'autopista.

ELS TRANSPORTS

27

Un dels sistemes habituals emprat en el transport d'abans: a peu o a llom d'un borriquet. El camí és la carretera de Figueres a Vilafant, a la sortida de la porta del Sol de Figueres.

66

El transport no va experimentar cap novetat fins entrat el segle XX. Antigament totes les tragines de mercaderies es feien en cavalls de bast i en carros i tamborells, i el de gent en tartanes. A mitjan segle passat els carruatges que feien el trajecte de Figueres a Besalú sortien del carrer de Vilafant, de Figueres, que estava ple de fondes. Una de les més importants era l'hostal de Marià Vilallonga, que poc temps després es va vendre a la Fonda de Ca la Teta, avui hotel Duran. El 1866, els carruatges que anaven de Figueres a Vilafant i seguien cap Olot eren de l'empresa Manegat i Cia i sortien els dimarts, dijous i dissabtes a les quatre del matí i

a la una de la tarda. La seva arribada procedent d'Olot era a les nou del matí i a les sis de la tarda. A primera de segle els viatges eren diaris, i es van distribuir entre els empresaris Benet Deusedes, els del matí, i Saraia, avui Teisa, els de tarda.

El 1920 es va iniciar per primera vegada en aquesta carretera el transport per camió. Es comença amb un camió francès, marca Fiat, propietat de Benet Deusedes, que procedia de la Primera Guerra Mundial. Anava sense cabina i amb rodes massisses. Poc després es va substituir per un altre camió, un Studebaker, i a l'antic Fiat li

posaren una carrosseria i el convertiren en autocar, el primer que va passar per Vilafant. Tenia capacitat per a disset places. Sortia de la part alta de la Rambla. El 1923 el govern va promoure un concurs nacional per a la concentració del servei de viatgers, i la línia de Figueres a Olot fou adjudicada a Saraia en considerar l'avantatge que

suposava disposar d'altres concessions.

A Vilafant, la parada dels autocars es feia a cal Revisor, on també paraven els cotxes de les línies Figueres-Lladó i Sant Llorenç de la Muga-Figueres, que passava per Vilanant, Cistella i Avinyonet. Cal Revisor era un hostal a la carretera on es recollien els bagatges i encàrrecs i on els xofers podien fer un glop de vi sense pagar.

Actualment hi ha la línia regular de transport públic de viatgers per carretera de Figueres-Vilafant-Lladó i la línia

intercomarcal de Figueres a Olot.

L'any 1968 el Ministeri d'Obres Públiques va muntar al camí del cementiri de Vilafant un Centre d'Explotació i Conservació amb una planta d'aglomerat per a l'arranjament de paviments des del qual sortien les brigades que efectuaven els treballs de conservació de les carreteres de l'Estat a tota la comarca de l'Alt Empordà. Dos anys després es van construir vint habitatges per al personal d'aquesta àrea, mentre que la planta d'aglomerat era traslladada a Avinyonet de Puigventós.

Anunci de l'empresa Saraia, avui Teisa, concessionària del servei d'autocars de Figueres a Vilafant i a Besalú.

Grup d'habitatges del MOP entre la carretera d'Olot i el cementiri.

ELS MASOS

28

El mas Requesens és un edifici de tipus basilical construït el 1542 que encara guarda interessants elements arquitectònics gòtico-renaxentistes.

68

Diverses masies apareixen isolades en tot el terme municipal de Vilafant, alguna de les quals té característiques especials. Com a tals es poden esmentar:

Mas Requesens. Està situat a l'entrada del poble per la part de llevant, tocant a l'antiga carretera de Figueres i limitant a llevant amb el rec d'en Serra. És una masia de tipus basilical, amb portal adovellat i una finestra gòtico-renaxentista decorada amb un arabesc calat i amb relleus vegetals. A la llinda d'aquesta finestra principal hi ha la inscripció *"In omnibus operibus tuis memorare novissima"* (En totes les teves obres recorda't de les darreries). També hi ha les lletres JHS i MA

amb un cap d'àngel a cada costat. La finestra està rematada amb un escut senzill, amb una creu i la lletra R. Damunt de l'escut hi ha una inscripció que diu *"Fonc posada 12 de juny de 1542"*. També són destacables dues finestres amb impostes decorades. Una torna a repetir l'escut i la lletra R i porta la inscripció 1602. L'altra porta la inscripció *"Primum Querite Regnum Dei"* (Cal cercar primer el regne de Déu). A la planta baixa hi ha unes voltes de canó a quatre punts de gran amplada fetes de rajola i vestigis de portes d'escassa altura. Sobre una porta figura la inscripció *"Opera tua manifesto te Faciunt"* (Per les teves obres et coneixeran) i una altra que diu *"In domino confido"* (Confio en

el senyor). L'any 1640 es documenta la compra del mas a nom de Cebrià Requesens. Avui és un restaurant.

Can Puig Massanet. És una gran casa pairal, envoltada per un gran jardí, i situada a la part de ponent del clos urbà, a migdia de la nova carretera de Figueres a Besalú, en un turó de 68 metres sobre el nivell del mar. Fou construïda l'any 1781,

i fou ampliada el 1878 segons consta a la data sobre la porta d'entrada. A la porta d'entrada a la masoveria del casal es llegeix "*Maria Angela Massanet Ferrer i Puig hereva i vidua de Ramon Llanerera me fecit 28 setembre 1844*". Té teulada a quatre vents i elements nobles a l'interior. Sempre ha estat una pairalia acomodada, com ho demostren els salons nobles amb sostres decorats, la capella, la biblioteca i l'habitació especial per al bisbe, que hi sojornava quan feia visites pastorals. Aquest mas era també conegut per can Macià pel fet que la propietària, Maria de la Mercè de Llanereras i de Ros, estava casada amb un Macià. En

aquest casal es guarda un voluminós arxiu que és el resultat de la unió de set patrimonis, el més important dels quals és el dels Llanerera (segles XIV al XIX) que havien tingut notables propietats a Lladó i al mas Costa de Crespià. Els altres són Alsina i Tallada de Sant Martí de Llémna, Bernó i Martí de Sant Pere Pescador, (s. XV al XVIII) Mauri de Vall de Begur, Senan, Mir i Vall-lobrega de Torroella de Montgrí (s. XV al XIX). Les línies Llanerera, Puig i Massanet s'han extingit.

Fora del recinte del mas i al marge del camí de les hortes del Manol, hi ha una alzina d'amples brancatges, de

l'espècie *Quercus Ilex*, que fou declarat Arbre Monumental pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya per ordre del 19 d'abril de 1991. Es considera que té dos-cents anys de vida. Té una alçada de 12 metres i 3,10 de perímetre. Al peu del tronc de l'alzina brolla una font d'aigua fresca natural, i és un lloc ideal per fer-hi berenars. Salvador Dalí va estar-hi el 1975 per recordar algunes berenades que hi havia fet.

Mas Palol. Casal de planta baixa i dos pisos en estat ruïnós que ja ha estat comentat en el capítol de Palol Sabaldòria.

Altres masos del terme municipal són: Roura, Bellmunt, Sanjoan, Perdut, Serrats, Galceran, Fermín, Salvi, Costa, Tura, Floreta, Fonso, Torrent, Saguer de les Garces o de Manol, Fidel, Nou, Bonet, Quatre vents, Petit, Cabanyó, Herrero i Caidaire o Ripoll.

El casal de can Massanet és una pairalia del segle XVIII que sempre ha mantingut un caràcter senyorial.

URBANITZACIONS (I)

29

La urbanització de l'Arengada i el Camp dels Enginyers s'inicia just on acaben les últimes cases de Figueres.

70

La població de Vilafant va experimentar un gran creixement urbanístic a partir del 1961, amb diversos plans d'urbanització. Tot aquest creixement va comportar un considerable augment del pressupost municipal, que era d'un milió de pessetes el 1971, de sis en 1980, de quinze el 1983 i de cent noranta-sis el 1996. Igualment, va encarir-se el preu del sòl. Un estudi de 1972 senyalava que el preu per pam de terreny en el nucli urbà era de 15/20 pessetes i de 5/10 en els ravals, que era dels més alts en poblacions fora de la zona de la costa. En canvi, el conreu de secà estava entre 110.000/135.000 pessetes l'hectàrea i era més baix que a les altres poblacions rurals.

En iniciar-se l'any 1975 la redacció del nou Pla General d'Ordenació d'Urbana de Figueres, promogut per la Diputació de Girona, i que no fou aprovat fins al 1983, es van incloure en el seu àmbit les poblacions de Borrassà, el Far d'Empordà, Llers, Ordis, Pont de Molins, Santa Llogaia d'Àlguema, Vilabertran, Vilamalla, Vila-sacra i Vilafant. La normativa de Vilafant imposa habitatges unifamiliars de tipus residencial, planta baixa i pis, la qual cosa evita les aglomeracions de gent.

Totes aquestes urbanitzacions estan al límit del terme municipal de Figueres, separades només pel rec

Susanna. En aquella ciutat hi ha previst un pla de nova urbanització que confronta a ponent amb aquest rec, amb la qual cosa quedarà exhaurit el terreny lliure del terme municipal de Figueres i el rec Susanna tindrà cases de Vilafant a mà dreta i cases de Figueres a mà esquerra. Així, el rec Susanna està destinat a convertir-se en un gran vial intermunicipal quan un dia es faci imprescindible el seu cobriment. Per tal d'evitar problemes urbanístics s'ha estudiat la mancomunitat

d'alguns serveis amb una comissió de seguiment.

La urbanització més gran és la del Camp dels Enginyers. Era un camp de 27 vessanes propietat de Torras Botiñà, un hisendat figuerenc que havia anat a Amèrica i va fer diners. El 1905 el va llogar a l'Ajuntament de Figueres per 675 pessetes l'any per tal de cedir-lo als militars del castell de Figueres, que el destinaren, en els mesos d'estiu, a obrir-hi trinxeres, rases i refugis i fer-hi voladures i altres proves militars. Era el *Regimiento de Zapadores número 4* de Barcelona. D'aquí li ve el nom de Camp dels Enginyers. El 1908 s'hi va fer un concurs hípic, el 1910 el Casino Sport Figuerenc el va convertir en camp de futbol i el 1912 s'hi

va organitzar un gran festival aeri, el tercer de Catalunya, a càrrec de l'aviador francès Henri Tixier. El carrer principal

La primera font de la urbanització dels Rajolers, que ha constituït un exemple del nucli antic de Vilafant.

71

d'aquesta urbanització porta el nom d'avinguda Maria Torras, que és la filla de l'anterior propietari. La superfície d'aquesta urbanització és de 167.281 m² i està poblada per 1.150 habitants. Els tràmits es van iniciar el 1965 i les obres s'acabaren el 1974.

El Prado Empordanès, a la urbanització de les Forques, on hi havia hagut un hostel de gran anomenada, en el qual es feien molts de ressopons.

URBANITZACIONS (2)

30

72

Les altres urbanitzacions que s'han expandit pel terme municipal de Vilafant són:

L'Arençada. El primer projecte d'ordenació urbana d'aquest sector data del 1962. Està situat a la carretera de Figueres a Vilafant. Hi havia dues cases isolades amb el nom de l'Arençada. La del turó més proper a Vilafant era l'Arençada Nova, i era un casa de pagès, i la de més avall era l'Arençada Vella, i era una carnisseria. Ara, el sector ocupa 120.440 m² i l'habiten 439 persones. A tocar hi ha la urbanització de les Oliveres, de superfície 28.679 m².

Les Forques. Consta de 149.315 m² i té 720 habitants.

Fou una zona important, ja que hi passava la carretera de Santa Llogaia d'Àlguema, la de Palol Sabaldòria i la de les rajoleries.

El nom de les Forques és documentat el 1554 quan es diu que al lloc de les Forques, de la parròquia de Sant Ciprià de Vilafant, batllia de Figueres, hi havia unes forques de pedra que avisaven els viants que en aquella demarcació es podien jutjar tota mena de delictes i es podia aplicar la pena de mort.

Els tràmits inicials de la urbanització es van iniciar el 1962. Disposa d'un centre cívic.

A la urbanització del Camp dels Enginyers el rec Susanna fa frontera amb el terme municipal de Figueres i un dia es convertirà en un carrer d'ambdues poblacions.

En aquest lloc hi passa el canal de regatge de la comarca i la mina que movia el molí de les Forques o de l'Arròs de l'Amiel. Era un molí per a moldre el blat, i posteriorment es va fer servir per a treure la clova de l'arròs. La mina provenia d'una resclosa del mas de Palol, al riu Manol i hi podia passar una persona

dreita. La bassa on es recull l'aigua té capacitat per a un milió de litres. Les moles del molí eren de pedra de Bordeus perquè deixaven la farina més blanca. Des d'aquest molí es va portar una derivació de la mina al molí de la Creu de la Mà de Figueres. En aquest lloc hi havia la casa de menjars dita *El Prado Empordanés*, amb una Sala de festes on hi anava la gent a fer ressopons i balls per Carnestoltes.

Closes d'en Clarà. És una urbanització de 45.298 m² i 100 habitants. Es tracta d'un terreny fondal, com el seu nom indica, a l'extrem de migdia, tocant a Figueres. Iniciada el 1961.

El Parc de Vilafant. És una continuació del nucli antic per la

part de llevant. Ocupa 61.190 m² i hi resideixen 93 habitants.

La dels Rajolers que, igualment, és una expansió del nucli urbà pel sector de les escoles.

El Pont del Príncep. És considerat part del disseminat, sense pla d'ordenació urbana. Segons l'historiador figuerenc Eduard Rodeja, el nom del Pont del Príncep fou un nom popular que es va donar a aquest lloc quan el 1814 va retornar de França a Espanya el rei Ferran VII, un cop acabada la guerra contra el francès. En trobar-se a Figueres va coincidir amb unes fortes pluges que van fer créixer el riu Manol, per la qual cosa resultava infranquejable el gual del camí reial. Llavors,

perquè el rei pogués passar sense problemes, es va aixecar un pont provisional i des de llavors l'indret es coneix com el Pont del Príncep. En aquest punt el 1877 encara no hi havia pont, sinó que continuava havent-hi un gual, i per això s'hi va construir una caseta per a soplug d'una parella de la Guàrdia Civil que, en dies de mal temps, hi prestava servei amb la missió d'avisar i ajudar la gent en cas de crescuda del riu.

*Els centres cívics de Les
Mèlies del Camp dels
Enginyers i de les Forques.*

L'ENSENYAMENT

31

*Façana de les noves
escoles públiques
inaugurades el 1932*

74

Les primeres notícies que es troben a l'arxiu municipal sobre les escoles de Vilafant són del 1864. Es diu que hi havia una matrícula de cinquanta-tres nois, tres dels quals eren fills de pares pobres, dos de rajolers, tres de camperols, dos de sabaters, tres de comerciants i un del ferrer. El 1885, la classificació dels pares havia variat i s'esmenten vint-i-dos alumnes de pares propietaris.

En aquells anys es parla molt poc de l'escola de nenes, ja que aquesta era privada. L'any 1895 era dirigida per Rosa Quintana, que el 1903 va lliurar diversos premis extraordinaris a les alumnes Catalina Serrats, Maria Grau, Dolors Rost, Lúcia Torrà,

Eugènia Quer, Maria Farró i Maria Vila. Entre el 1905 el 1910 el sou de la mestressa era de 625 pessetes l'any. Aquesta escola, que estava en millor estat que la dels nens, era molt petita i no podia admetre més alumnes perquè ja estava saturada. El 1913, quan ja tenia caràcter públic, es va llogar la casa de Ciprià Taverner al carrer de l'Església, on també hi havia l'habitatge de la mestra. Després es va passar a la casa dels senyors Masdevall-Saló. En aquesta escola pública anaven tan mancats de material que algunes noies havien de portar-se la cadira de casa seva.

Pel que fa a l'escola pública de nens, un informe de l'any 1912 afirma que fa pena de veure i

que està en molt mal estat. Els nens anaven a un local situat al primer pis de la Casa de la Vila antiga, en la qual es va posar enllumenat elèctric l'any 1913. En cap dels dos locals hi havia pati d'esbarjo, i la mainada sortia a jugar a la plaça.

Les disposicions sobre construccions escolars aprovades per la Mancomunitat de Catalunya el 1914 van fer pensar a l'Ajuntament la necessitat de construir un edifici dedicat únicament a escola, cosa que es va tornar a suggerir

amb el Govern de la Dictadura del general Primo de Rivera el 1923. Així disposats, l'any 1927 es va gestionar la compra de terreny per fer l'escola nova. El va oferir Joan Gelada, propietari d'una era dita de can Martí, al camí de les Forques, pel preu de 400 pessetes. Igualment, es va sol·licitar l'ajut econòmic de l'Estat, al qual s'oferí l'aportació municipal del 25%, un cost que obligava a aportar tots els remanents que permetien les despeses municipals, juntament amb la col·laboració de diversos veïns, conscients de la problemàtica escolar que tenia el poble. El 1929, l'alcalde va insistir a la Junta d'Instrucció Pública sobre la construcció,

75

Escuela Nacional dirigida por D. Miguel Cornet. Vilafant 27 X 1911

per part de l'Estat, de l'escola unitària. El projecte fou redactat per l'arquitecte gironí Emili Blanch i el pressupost de l'obra fou de 18.597,50 pessetes, tot i que en realitat va pujar força més. Les obres van iniciar-se el 18 de gener del 1931 però el ritme es va alentir a causa del retard de l'Estat a concedir la seva aportació. L'Ajuntament de Vilafant hagué de demanar un crèdit de 14.800 pessetes.

Fotos dels escolars els anys 1895 i 1911. Les nenes havien d'anar en una escola privada ja que no cabien a la pública dels nens.

L'ESCOLA PÚBLICA

32

76

La inauguració de les noves escoles va tenir lloc el 18 setembre de 1932, coincidint amb la festa major de Sant Cebrià. Hi assistiren totes les autoritats locals i algunes de comarcals i provincials, entre una munió de gent, gran i petita. Es van interpretar peces de música, es feren discursos, es cantaren i recitaren cançons rítmiques i poesies, es ballaren sardanes i se serví un refresc. Eren mestres de l'escola, en aquell moment, Joaquim Bosch i Maria Vilaseca. La gent va admirar el nou edifici i va quedar meravellada de la seva capacitat i condicions i també de la novetat que representava disposar d'un gran pati, fins llavors inexistent. Entre altres cançons i comedietes, aquell

dia es van interpretar *Vora, voreta la mar, L'ombrel·la, Som deu noies per casar, Anem cap a la fira...*

El figuerenc Puig Pujades, diputat de la Generalitat de Catalunya, va fer un brillant discurs en el qual va dir que “a la necessitat que tenim de demostrar la nostra capacitat, el poble de Vilafant, fent honor al seny dels seus homes, ha volgut expressar els seus anhels de veure convertits els seus infants en homes lliures, capaços de pensar pel seu compte sense necessitat de pastors que els menin. I aquells anhels els veiem avui cristal·litzats en aquesta bella escola, que serà l'enclusa on es forjaran els vostres homes de demà”.

La inauguració de les escoles públiques l'any 1932 fou un autèntic esdeveniment històric que va aplegar tot el poble.

Fou una escola amb pedagogia moderna, on es feren exposicions de labors i treballs manuals, i també excursions culturals. Durant la Guerra Civil, la matrícula va augmentar considerablement en acollir els escolars procedents dels col·legis de Figueres, pel perill dels bombardeigs.

El 1960 ja es va veure la necessitat de construir unes noves escoles, puix que les del 1931 foren considerades

antiquades, petites i amenaçades de ruïna. El 1965 es va comprar un terreny veí per bastir-hi el parvulari, però no fou fins al 1985 quan es va fer el projecte de la nova escola primària i una altra de parvulari. En aquest mateix any fou enderrocat el vell edifici. Mentre es feien les obres del nou la mainada anà a diversos locals particulars habilitats. El nou col·legi públic va iniciar la seva prestació el curs 1987/88.

Passats seixanta anys les velles escoles estaven en un estat ruïnós, i han estat substituïdes per unes de noves.

Mentrestant, per la Festa de la Puríssima de 1981, es va inaugurar una escola al barri de les Forques per als infants dels primers cursos de primària ja que no cabien a l'escola pública del poble i havien d'anar a un immoble cedit per un particular.

El cens de 1996 és de 340 alumnes dels cicles preescolar, inicial, mitjà i superior.

Actualment està prevista la construcció d'una altra escola a la urbanització del Camp dels Enginyers, dintre de la zona d'equipaments i al costat del centre cívic Les Mèlies.

Inauguració del nou Col·legi

“El 18 de gener de 1931 començaren els treballs previs de replantejament del terreny, portada de la conducció d'aigua i recull de materials. Això va costar 2.642 pessetes. Com a detalls ara curiosos, diguem que el Sr. Lluís Arau portà a peu d'obra 43 quintars i mig de pedres a 3 pessetes el quintar. El Sr. Marc Quintana subministrà 145 quintars de ciment, a 1,15 pessetes el quintar. Les obres de construcció començaren el mes d'abril de 1931 a cura del paleta figuerenc Sr. Narcís Estarriol, a preu fet, per import d'11.500 pessetes. El fuster, Sr. Pere Brugués, en va cobrar 2.926. El guixaire Sr. Tomàs Ginjaume, 1.353. El pintor Sr. Pelai Mercader, 458,45. El lampista Sr. Lluís Vega, 578. La Casa Arbolí per bigues, 2.194. El Sr. Nogué, per cabirons per a l'enguixat, 249. Els totxos costaren 6 pessetes el cent.... Tots els assistents foren convidats per l'Ajuntament amb un refresc el cost del qual fou de: xampany, 42 pessetes; sandvitxos en abundor, dos rals cada un; pastissos fins, 16,50; vermut amb olives, 5,50; obsequis a les autoritats provincials, 32,75 pessetes. Cobla Pep Ventura, 175 pessetes”

Escrit programa Festa Major de Vilafant, setembre 1982.

UNA ESCOLA ESPECIALITZADA

33

Col·locació de la primera pedra de l'escola l'any 1969.

78

El dia 9 de març de l'any 1969 es va col·locar la primera pedra d'una altra escola, aquesta de caràcter específic. Es tractava del col·legi d'educació especial Mare de Déu del Mont, promogut per l'Associació Altem. Entre altres personalitats hi era present la *mamá del millón*, Mercè Carbó, personatge popular en aquella època pel fet d'haver guanyat aquesta quantitat en un concurs televisiu i que va destinar íntegrament a la protecció d'una filla seva que era deficient. Aquesta escola va desenvolupar els primers passos en diferents locals particulars de Figueres segons les exigències del moment, però ja en els seus inicis, el 1968, la Junta

Protectora dels Subnormals de Figueres i Comarca havia adquirit a Vilafant, a la zona de les Forques, al costat de la carretera de Vilafant a Santa Llogaia, un terreny de cinc mil metres quadrats. Les obres van iniciar-se l'octubre de 1972 amb una superfície de tres-cents metres quadrats i un pressupost de tres milions. Inicialment, i fins al 1982, aquesta escola va dependre del col·legi públic Sant Pau de Figueres i després va adquirir un caràcter autònom depenent de la Generalitat de Catalunya.

L'Associació Altem va comptar amb la col·laboració ciutadana i es van fer curses de braus, partits amistosos de futbol i tota mena d'activitats, amb les quals

es van poder tirar endavant les obres del nou edifici, que fou inaugurat el 14 de juny de 1975 amb una matrícula de 35 alumnes. El terreny és propietat de l'associació, i l'edifici, del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

En aquesta escola s'hi fan estudis infantils, primària i secundària adaptats a les necessitats dels alumnes i altres complements especialitzats com logopèdia, fisioteràpia, música i informàtica, i es treballa sobre actituds, valors, normes de conducta i convivència per

També compten amb la col·laboració successiva de joves que s'han acollit a la prestació social substitutòria del servei militar i que són de gran utilitat a l'escola. Per les seves aules han passat fins ara més de 200 alumnes. La matrícula és gratuïta i es compta amb beques oficials per al servei de menjador.

Aquesta escola especialitzada disposa també d'una residència, d'un centre de dia i d'un taller ocupacional per atendre els seus alumnes en el moment de finalitzar l'època escolar. Està situat al terme municipal del Far d'Empordà, vora el riu Manol, i porta el nom de Centre Les Acàcies.

Foto de la façana de l'escola especialitzada La Mare de Déu del Mont, al barri de Les Forques, l'única existent a la comarca.

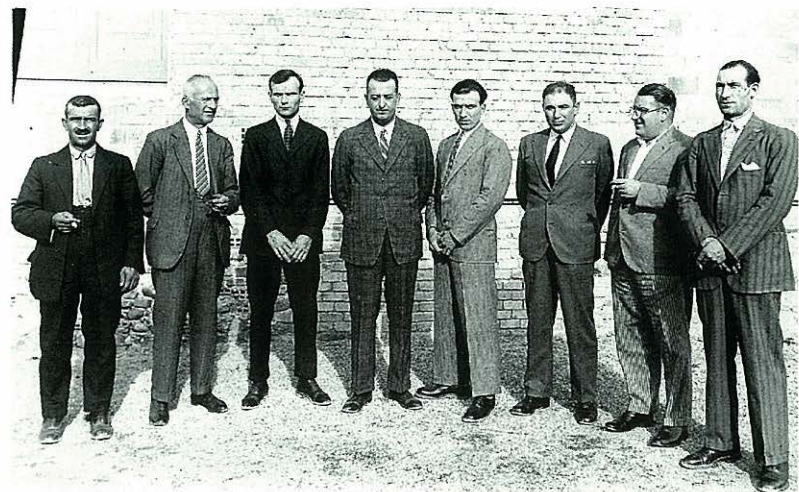
obtenir una autonomia personal i social fins allà on sigui possible. Disposa d'un claustre de deu professors d'educació especial, dues educadores, dos logopedes, un fisioterapeuta i un professor d'educació física, a més dels serveis de l'equip d'assessorament psicopedagògic.

Pati interior de l'escola

CENTRE CULTURA I ESBARJO

34

*La primera Junta Directiva
fou presidida per Salvador
Soler.*

80

Fins l'any 1928 els actes de la festa major del poble se celebraven a ple aire lliure a la plaça o en algunes de les eres del poble, on es muntava un envelat. Fins i tot en alguns anys es va fer el ball a l'interior d'algun magatzem. Un d'ells fou els baixos de la casa Masdevall, al carrer de l'Església. Durant alguns anys la part musical de la festa fou animada per un matrimoni molt popular que residia al mateix poble de Vilafant i que eren anomenats *el poll i la puça*, a causa de la seva escassa estatura. Ell era quasi cec. Tenien un antic piano de maneta amb el qual entusiasmassen la concurrència. Després es van traslladar a Figueres.

L'any 1928 es va preparar el ball a l'era de can Martí però tota la

festa se'n va anar en orris. Un fort tramuntanal es va emportar l'emvelat i no es pogué celebrar la festivitat. Aleshores, Salvador Soler i Quintana, home de negocis de la vila, va proposar a la gent del poble la construcció d'un local destinat a sala de festes on poder celebrar no solament aquelles festes sinó els actes culturals i altres de cívics durant la resta de l'any. El reglament de l'entitat va establir el finançament de les obres a base d'accions de 25 pessetes amb un interès del 5% amortitzables per sorteig i a mesura que les condicions econòmiques del centre ho permetessin. Per a ser directiu s'havia de ser titular d'almenys dues accions. Els socis eren de tres categories: actius (solters

menors de 15 anys), passius (casats amb fills menors de 15 anys) i protectors (els que fessin un donatiu i paguessin una quota doble). L'edifici social tenia un cost previst de quinze mil pessetes.

Amb l'ajut i el treball de tothom es va construir el nou edifici sobre un terreny molt marginat situat a l'entroncament dels carrers de Sant Josep i de Borrassà, i amb un caminó que anava a can Massanet que després es convertiria en la nova carretera de Vilafant a Borrassà. Fou inaugurat el 15 de setembre del 1929. Hi hagué tres dies de festa. Va fer una

conferència el director del Liceu Monturiol de Figueres, el gran pedagog Llorenç Vives, sobre *L'educació del poble*. Es va estrenar la sardana *Records de Vilafant*, composta pel mestre Carles Comes. La primera junta va quedar presidida per Salvador Soler.

El local constava de sala per a ball i funcions de teatre, biblioteca i cafè. Durant molt de temps fou la millor i més gran sala de festes dels pobles de la comarca de similars condicions. Tenia llotges com les sales de gran categoria.

La festa major no s'ha deixat mai de celebrar, a excepció dels anys de la Guerra Civil 1936-39 i del 1949 a causa del sentiment que imperava arran del gran incendi que hi havia hagut al trull de poble, i que va exigir que l'edifici del Centre es convertís en hospital d'urgència.

Aquest centre ha gaudit sempre de renom per presentar les millors orquestres. Des de la primera contractada, que fou La Principal de Peralada, fins ara hi han passat desenes d'orquestres, totes elles de gran qualitat, però cal destacar l'impacte que va causar entre el jovent de la comarca la contractació, l'any 1945, del conjunt de Barcelona José Valero y su Orquesta, que

L'edifici del Centre Cultural i Esbarjo fou construït l'any 1929 per celebrar-hi les festes i els actes cívics i culturals.

actuava amb dos pianos. Posteriorment van seguir, de fora de la província, la Gran Orquestra Florida, Rudy Ventura, Josep Guardiola, Ramon Calduch, Los Mustang, La Trinca, etc.

El 1954 s'hi van fer noves obres de millora que van consistir a buidar les terres de sota la terrassa al costat de la carretera de Borrassà per construir-hi un local destinat a ampliació de bar, sala de juntes i biblioteca, amb un dipòsit de 450 llibres donats pels socis.

Ball de festa major a la sala del Centre.

LES FESTES

35

Els gegants de Vilafant foren batejats el 1994. En Cebrià i la Carme simbolitzen el rajoler i una mestressa de casa.

82

La Festa Major se celebra el dia 16 de setembre en commemoració de Sant Cebrià. També hi ha la Festa del Carme el segon diumenge de juliol. Anteriorment era la patrona dels rajolers, que durava dos o tres dies. A l'hivern se celebra la Festa de la Puríssima, el dia 8 de desembre. Les noves urbanitzacions també tenen les seves festivitats: les Forques ho fa l'últim diumenge de juliol i el Camp dels Enginyers el primer diumenge d'agost. En el segle passat s'havia celebrat una altra festa, dedicada a Nostra Senyora del Roure. En un programa de l'any 1832 s'especifica que s'havia repartit llenya, fideus, arròs, mongetes, pa blanc i s'havia

donat almoina a persones necessitades.

A final del segle passat i al principi de l'actual, durant la Festa Major, l'ajuntament demanava la presència d'una parella de la Guàrdia Civil per al bon ordre i vigilància. El 1901, els guardes figuren hostatjats a casa de la senyora Agustina Quintana. Per aquest servei, el municipi va pagar una factura de 15 pessetes.

Antigament havia estat molt celebrada l'esmentada festa del Carme, que organitzaven els rajolers a càrrec seu, i que rivalitzava amb els actes de la Festa Major de Sant Cebrià. Uns i altres organitzadors miraven de portar les millors orquestres.

Els balls de la Festa Major al Centre Cultura i Esbarjo havien tingut molta nomenada entre el jovent de tota la comarca. En aquest dia es desplaçava una gran quantitat de jovent de les contrades, car sabien que al Centre sempre hi havia contractades molt bones orquestres. L'any 1936 només es va fer la Festa del Carme amb l'Antiga Pep de Figueres. Ja no es va celebrar ni la de Sant Cebrià ni la de la Puríssima, a causa de la Guerra Civil. Igualment va passar els

anys 1937 i 1938, en què no se'n va celebrar cap.

Després de la Guerra Civil encara es va incrementar més aquesta assistència. El 1939 les tres festes foren amenitzades per la Principal de Peralada i els Montgrins. En aquells anys de la postguerra el jovent feia el desplaçament des dels seus pobles en bicicleta. A cal Ramon, el masover de la Torre Manol, hi acostumaven a deixar-hi la bicicleta, i se n'hi aplegaven més de dues-centes sota una gran figuera que hi havia a l'entrada de la casa. Era una època en què la bicicleta era el vehicle més emprat. En el 1944 només a Vilafant sol ja hi havia censades unes cent quatre bicicletes.

En aquesta festa era costum que la gent benestant del poble

invités els parents i amics de fora, generalment veïns de Barcelona, una presència que donava un aire senyorial als actes festius.

Una altra festa celebrada és la de Carnestoltes. Es feia un sopar de germanor, al qual es convidava el ninot Toribio Titus, que anava disfressat de pagès típic que havia quedat mut quan era petit. El sopar consistia en peix a l'olla.

La població de Vilafant té dedicades quatre sardanes. La més antiga, de l'any 1872, és la *Sardana dels Rajolers*, amb música de Pep Ventura. Les altres són *Records de Vilafant*, composta el 1929 per Carles Comas, *La Font de can Massanet*, el 1952, amb música del mestre Bertran i Pujol, i la més recent, del 1990,

El 1996 la colla gegantera i grallera es va incrementar amb els capgrossos d'en Draga i d'en Sagal.

Concurs de sardanes al camp de futbol.

El Jardí de Vilafant, del mestre Jaume Cristau.

El juliol del 1994 es van batejar els gegants del poble amb els noms d'en Cebrià i la Carne. La gegantessa és dita també dels Rajolers. Aquesta colla gegantera i grallera dels Rajolers va fer les primeres sortides fora de Vilafant a Roses, Santa Coloma de Farners i Sarrià. El 1996 la colla s'ha ampliat amb els capgrossos d'en Draga i d'en Sagal.

VIDA CULTURAL

36

El grup artístic teatral vilafantenc Vila-Daví, format l'any 1952, va obtenir grans èxits. El que apareix en gavadina és el seu fundador i director; Joan Puig Dalmau.

84

El 1951 es va crear una secció de teatre a càrrec d'aficionats del Centre Cultura i Esbarjo. Va estrenar-se amb l'obra *Don Gonzalo o L'orgull del gec*. En un any van representar sis obres.

El 1952, amb motiu de les noces d'argent del Centre i a iniciativa del secretari municipal i periodista Joan Puig Dalmau, aquest grup es va ampliar i se li va posar el nom de *Grup Artístic Vila-Daví*. Era un elenc format per socis. El nom tingué el vistiplau de la gran parella d'actors del teatre català Maria Vila i Pius Daví. Van fer la presentació a la Sala Edison de Figueres amb l'assistència de Maria Vila i van representar l'obra *El miracle*, després dita

Entre mare i fill, escrita per Puig Dalmau. En 25 anys, del 1951 al 1975, havien representat 47 obres i havien recorregut diversos pobles de la comarca.

L'any 1982 va començar a funcionar una emissora privada amb el nom de Ràdio Camp dels Enginyers. A finals d'aquest mateix any va comptar amb la col·laboració municipal. Tenia els estudis al carrer Xaloc, número 2, d'aquella urbanització. Dos anys després es va fer al poble un concurs de radioaficionats amb un èxit total de gent d'arreu. El 1986, l'emissora va passar a tenir caràcter municipal amb el nom de Ràdio Vilafant, emissora municipal, en el punt 101 de la freqüència modulada. Es va establir al carrer d'Olot, número

27. El que va començar amb notícies puntuals sobre el poble i seleccions musicals ha anat ampliant els seus programes i ara s'escolta a tota la comarca, a la qual forneix la informació.

A més de Ràdio Vilafant, hi ha un mitjà de comunicació escrit, des del mes de juny de 1991. És un periòdic d'informació municipal, editat per l'Ajuntament, i titulat *Veïns*, de difusió trimestral. Els exemplars, gratuïts, informen de les activitats municipals, esportives i cíviques amb la inclusió de

Locutoris de Ràdio Vilafant, emissora municipal, avui emplaçada a l'antiga Casa de la Vila.

cartes obertes dels veïns i una agenda d'actes.

Una altra font d'informació són els programes editats per la Festa Major, on han anat apareixent articles i memòries de gran interès històric, il·lustrats amb fotografies de gran valor cívica.

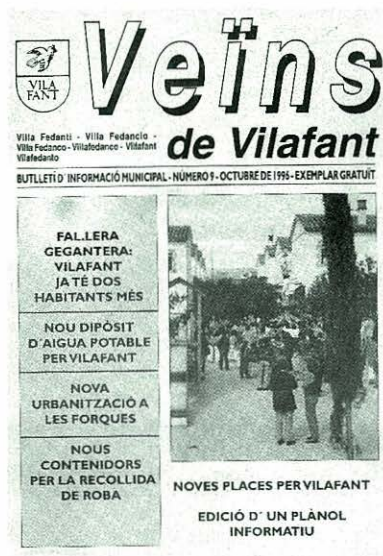

Festa popular; amb desfilada de carrosses.

Personatges nadius de Vilafant que han destacat són:

Josep Junquer i Lloveras. El 1853 va publicar un dels primers mètodes per ballar sardanes llargues d'en Pep Ventura, que fou imprès a Figueres. Pep Ventura va passar uns dies a casa seva per fer repòs. Era fill d'una família benestant que tenia un dels forns de coure rajols més importants de la vila.

Mn. Lluís de Macià i de Llavaneras (Lladó, 3 juliol 1880 / 7 agost 1936). Va celebrar la primera missa a Girona el 1905 i fou vicari de les parròquies d'Agullana i de Vilopriu. A continuació va ser destinat a la parròquia de Sant Pere de Figueres com a beneficiat, a l'espera d'aconseguir la titularitat d'una parròquia. Es va fer càrrec de la llibreria i de la

Butlletí d'Informació Municipal que es reparteix gratuïtament.

impremta del periòdic figuerenc *La Veu de l'Empordà*.

Josep Quer Agustí (5 nov. 1943). Començà els estudis musicals a la parròquia de Sant Cebrià i els va continuar amb diferents mestres de trombó, piano i contrabaix. Va obtenir el títol superior de música i ha format part de diverses formacions musicals. Actualment integra l'orquestra del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. És professor de música del Conservatori de Lleida, ha gravat dos discs i ha actuat en nombroses capitals espanyoles i estrangeres.

LA GASTRONOMIA

37

Els hostals situats a la nova carretera d'Olot eren lloc de parada dels traguiners i dels cotxes de línia.

86

El poble de Vilafant també va destacar en una època pel nombre d'hostals. La seva reputació és de molts anys enrera. La proliferació de tants restaurants s'explica pel fet que hi feien parada els traguiners en ruta pel camí reial d'Olot, Vic i Ripoll, segons especificava l'anunci de concurs d'adjudicació. L'any 1833 hi havia vuit hostals amb alberg, una taverna i la posada del comú, que era llogada. Fins al 1828 el governador militar del castell, com a administrador del Reial Patrimoni, concedia el permís; però aquesta facultat va passar a l'ajuntament, que l'arrendava al millor postor. El lloguer havia de pagar-se en moneda d'or o de plata, metàl·lica i sonant. L'hostaler

havia de donar bon menjar, vi bo i cobrar a un preu regular i equitatiu i podia vendre a la menuda vi de collita pròpia. Podien descollar-hi les cavalleries, a les quals calia també subministrar la manutenció.

Aquests hostals de dintre el poble van desaparèixer del tot en fer-se la nova carretera de Figueres a Besalú, i se'n van muntar tres de nous a l'esmentada carretera. Un era a cal Revisor i els altres a cal Petit i a cal Sargento. Va sobreviure només el primer, del qual la gent deia que *no es troba res més bo que a l'hostal de cal Revisor*. En

aquest hostel hi paraven els traguiners per beure-hi un got de vi o menjar-hi una botifarra amb mongetes o una llonza de porc. S'hi podien comptar fins a quinze o vint carros aturats a la vorera. Després hi va tenir parada el cotxe de línia, els xofers del qual podien gaudir d'un got de vi gratis. També era el lloc de recollida de paquets i comandes. Avui, en el poble i en les seves urbanitzacions, hi ha vuit restaurants i cafès.

Encara el 1903 la població tenia un forn públic que l'Ajuntament arrendava. N'era el flequer Narcís Junquer. El dipòsit de llenya al costat del forn va motivar les protestes dels veïns per por d'un foc i l'ajuntament va obligar a dipositar la llenya a una distància de quinze metres de la paret més propera als veïns.

Una de les especialitats gastronòmiques de la població de Vilafant eren les *pomes de relleno*, que, juntament amb les

de Vilabertran, eren considerades les millors de la comarca. Era un plat que no faltava a les postres de la festa major i que era molt apreciat per tothom. Només a l'hostal de cal Revisor, en els anys 1940, es compraven fins a sis coves de pomes per cuinar-les. Es condimentaven amb una espècie concreta de poma que madurava el mes de setembre. Se li buidava l'ull i la grana, que se substituïen per un tap fet de carn picada rostida amb galeta trossejada. Llavors s'enfarinava

i es posava a foc lent en una cassola on hi havia abundor de sucre que formava un caramel. Josep Pla, en el seu llibre *Llagosta i pollastres*, escriu sobre aquestes postres: "si ha de ser perfecte, les pomes han d'ésser una mica agres". També en diu que "és un plat aeri i lleuger que actua de corrosiu sobre la pesantor de la carn i dels greixos". Altres especialitats culinàries de Vilafant eren el platillo de menuts de pollastre i el pollastre rostit.

Unes postres típiques de la festa de Vilafant: les "pomes de relleno".

El futbol va començar a practicar-se a Vilafant l'any 1921 en un camp situat després del revolt de can Massanet.

88

El primers esdeveniments esportius que van veure els vilafantencs van tenir lloc al camp dels Enginyers. El 4 de maig de 1909 s'hi va jugar el primer partit de futbol de Figueres i comarca entre el Girona Football Club i l'Sport Club Empordanès, que era el club inicial de la Societat Sport Figuerenc.

El primer equip de futbol pròpiament vilafantenc fou creat el 1921 amb el nom de Futbol Club Vilafant. En fou president Salvador Soler. El club es va federar el 1922 i participava en el torneig de la comarca. Es va mantenir en actiu fins a l'any 1931. Jugava en un camp situat als afores, al costat dret de la carretera de Figueres a Olot,

després del revolt de can Massanet.

El 1931 es va crear la Unió Esportiva Vilafanenca. Com que amb la proclamació de la República van aparèixer diversos partits polítics, els jugadors van considerar més prudent ser del tot imparcials i decidiren la creació del nou club. El 19 de juliol 1936 van anar a jugar al camp de la Vajol i en tornar a casa van tenir problemes d'identificació per l'esclat de la Guerra Civil, amb la qual va desaparèixer el club. Des de l'any 1940 fins al 1969 no es tornà a organitzar cap més equip i només es jugaren alguns partits en ocasions especials com la Festa Major, en camps improvisats.

L'any 1970, com que la mainada jugava a futbol pels carrers, es va decidir tornar a organitzar un club. Primer es va celebrar un partit de Festa Major entre veterans i promeses. Fou el començament del nou club, que portaria el nom de Club Futbol Soler Vilafant, ja que estava patrocinat per la casa Mosaics Soler. Jugaven en un camp molt reduït, al camí de les escoles, que els propietaris deixaren amb la condició d'abandonar-lo quan es fes la urbanització d'aquella zona.

El 1972 l'entitat es va transformar en el Vilafant Club de Futbol. Va

començar al campionat de Catalunya de tercera regional, en el qual va quedar en tercer lloc. S'ha mantingut fins ara en aquesta categoria. El 1975 es van quedar sense camp, però es va obtenir un altre terreny a la mateixa urbanització dels Rajolers després d'estudiar diverses alternatives. Més tard es van construir els vestidors, les dutxes, la tribuna, i s'hi posà l'enllumenat. Hi hagué molta col·laboració per part dels socis. El primer partit en aquest camp es jugà el 21 de novembre de 1976, sense inauguració oficial. El 16 de setembre 1979 es va estrenar la tribuna, i el 1981 la gespa. Entre 1995 i 1996, el club va fer la millor temporada de la seva història i va aconseguir pujar a segona regional. Era un ascens que l'afició desitjava feia temps i amb tal motiu es va fer una arrossada popular al camp i una festa a la plaça del poble.

En el Camp Municipal d'Esports hi ha un petit museu amb tots

Vista general del Camp Municipal d'Esports

El 1972 l'equip va fer un gran paper a la tercera regional.

els trofeus guanyats pel club i les fotografies dels equips de totes les temporades. El club té un himne que acaba així: Vine, crida i canta / amb força al camp / Vilafant endavant / Vilafant, Vilafant / endavant, tercera regional.

La població també disposa d'un complex esportiu amb una piscina pública i una pista de tennis que fou inaugurada el 13

de juliol 1991. Està emplaçat a la serra del Mas Bonet, en el lloc conegut pels Pins. Va costar 58 milions de pessetes.

Alres activitats esportives han estat proves de gimcanes, de bicicleta de muntanya, i trial 4x4 del Club 4x4 Alt Empordà, que és la segona prova puntuable del campionat català de l'especialitat. També funciona un centre d'hípica.

Individualment va destacar l'atleta Daniel Roura, que va formar part de l'equip atlètic de la Unió Esportiva Figueres els anys 1939-40. L'atleta s'entrenava fent diàriament a peu el trajecte Vilafant-Vilanant-Vilafant.

L'any 1909, en el Camp dels Enginyers, es va jugar el primer partit de futbol de la comarca entre l'Esport Club Empordanès, del Casino Sport Figuerenc i el Girona Football Club.

Per les Fires i Festes de la Santa Creu de Figueres, els dies 4 i 5 de maig de l'any 1912 es va celebrar al Camp dels Enginyers de Vilafant el primer festival d'aviació de la comarca, que fou el tercer en la història aèria de Catalunya. El va organitzar el comitè de festes de Figueres i fou presenciat per unes trenta mil persones. Es pot dir que hi havia quasi tota la gent de l'Empordà. L'aviador francès Henri Tixier va concertar el vol amb la comissió de festes de l'Ajuntament de Figueres per la quantitat de tres mil pessetes. L'aeroplà va arribar desmuntat per ferrocarril i calgué traslladar-lo des de l'estació de Figueres fins al Camp dels Enginyers, damunt les espatlles d'uns quants entusiastes. Va fer tres exhibicions, que van costar tres mil pessetes. El motor de l'avió era de 50 cavalls. Les ales estaven recobertes amb tela de fil, i el fusellatge era de fusta sense cap nus. El dia 4 de maig, la gent en corrua, vinguda de tot arreu de la comarca, van anar cap al camp, que es va omplir de gom a gom. La primera prova va consistir en una volta d'uns vint quilòmetres que va durar 13 minuts i 55 segons. Va pujar fins a una altura de 550 metres a una velocitat de 150 km. Fou un

esdeveniment extraordinari, una cosa mai vista i que semblava el màxim que podia esperar l'home: volar. Molts de vilafantencs van anar a veure els vols. Per bé que fou organitzat per la comissió figuerenca, l'acte es va fer sobre terreny del terme municipal de Vilafant. Henri Tixier va tornar els anys següents, fins a la seva mort, ocorreguda a França el setembre de 1917 en un accident d'aviació, juntament amb el seu pare que, per primera vegada, s'havia decidit a pujar a l'avió del fill.

El periòdic figuerenc *La Veü de l'Empordà* de les Fires i Festes de la Santa Creu del maig d'aquest any va publicar la crònica de l'exhibició aèria en la qual explicava que *"enguany la novetat de l'aviació despertà l'entusiasme en tota la plana empordanesa y, per això, el nombre capdal de les festes fou l'ascensió de l'aeroplà Bleriot, pilotat per Mr. Tixier, des del Camp dels Enginyers en el terme municipal de Vilafant. L'espectació anà creixent á mida que els preparatius de l'ascensió s'atansavan y, donada l'hora anunciada, va enlayrar-se magestuosament l'aparell, obehint á l'hàbil maneig de'n Tixier*

L'any 1912, en el Camp dels Enginyers, va celebrar-se el primer festival aeri de l'Empordà i el tercer de Catalunya. L'aviador francès Tixier va entusiasmar amb els seus vols trenta mil espectadors.

qui, en tres magnífics vols, donà satisfacció complerta á l'immensa gernació que, fit a fit, el seguía ab viva emoció en ses arriscades evolucions aèries per el cel ventejat de l'Empordà. L'aglomeració se calculava que constà de quinze mil persones, nombre que's duplicà rahanadament al verificarse diumenge la segona festa d'aviació. També en aquest dia Mr. Tixier va enlairarse y

El Camp dels Enginyers té aquest nom pel fet que els enginyers militars del castell de Figueres hi feien proves de tècnica bèl·lica. Al fons es veu el poble del Far.

aterrissar a gran justesa, donantnos un espectacle plé de vida intensa y del qual en sortí tothom extremadament complagut. En el primer aterrisatge, además dels merescuts aplausos que se li dedicaren á cada un d'ells, l'expert aviador fou obsequiat ab preuades toyes de flors i valiosos regalos que li oferí una comissió de distingides damiseles”.

EL COMBAT AERI

El mes d'octubre de l'any 1944 la gent de Vilafant es va esverar en sentir un estrèpit de motors d'aviació i de metralla. Es tractava de dos avions, un alemany i l'altre anglès. El metrallament de l'avió anglès contra l'alemany havia començat sobre la vertical de la ciutat de Figueres, però els dos aparells van dirigir-se cap a Vilafant. Passaren força baixos sobre les cases del poble i van prendre direcció a Borrassà, però al cap d'uns segons ja es va sentir l'estrèpit de l'avió alemany en estavellar-se sobre un

camp d'oliveres de Borrassà, tocant a Vilafant. L'aviador alemany va morir i foren nombrosos els vilafantencs que aquella tarda anaren a peu fins a l'olivet per veure les restes de l'aparell alemany. Hi trobaren un paracaigudes embolicat en una olivera i les restes del cadàver de l'aviador. L'avió anglès pertanyia a un vaixell que patrullava per la costa mediterrània, i va descobrir l'avió alemany quan van entrar en territori espanyol, que era neutral, per escapolir-se de l'atac.

LA MEMÒRIA DE TOTS

39

92

La població de Vilafant va incrementar la vida social amb la construcció de l'edifici del Centre Cultural i Esbarjo el 1929. Aquesta associació va impulsar el sentit de germanor entre tots els veïns, com es veié en el cas de persones malaltes que eren vetllades pels amics, tot i les diferències polítiques.

Com que a Vilafant no hi ha hagut mai safareig públic, les dones anaven a la llera del riu Manol, al gorg d'en Baqué, a rentar la roba, almenys un cop a la setmana. Sobre unes grosses pedres i amb sabó fet de greix de porc netejaven la muda i el vestuari familiar. A vegades les aigües del riu eren glaçades i abans calia trencar el gel.

Mentre bugadejaven, xafardejaven de les coses del poble i dels seus habitants. Després posaven una estona la roba al sol perquè perdés una mica d'humitat i, tot seguit, amb la roba encara molla i pesant, havien de pujar, molt cansades, fins a les seves cases.

Era costum arrelat, el dia abans de la Festa Major de Sant Cebrià, que els forasters arribats a Vilafant es dediquessin a plomar voluntàriament i gratuïtament els ànecs i els pollastres de la festa a canvi de quedar-se les plomes per fer-ne edredons.

També era tradicional que el mes de gener es procedís a la matança del porc. Cada casa

Un dels molts bancs que hi havia a la porta d'entrada a les cases del poble, avui desapareguts. La seva inclinació servia per escórrer la sang del porc degollat que es matava a cada casa.

sacrificava un o dos porcs, i en les tasques de manufacturació de la seva carn hi participaven parents i amics, que s'ajudaven mútuament. La majoria de les cases tenien un banc fet de rajols al costat de la porta d'entrada que era desnivellat cap a un costat expressament per degollar-hi el porc i que la sang s'escolés cap a un costat. Després es feia una rasa al mig del carrer i se socarrimava la pell de l'animal mort. Era un dia molt pesat, que començava

amb el degollament de l'animal, operació que es feia a les quatre del matí, ben fosc, per guanyar temps en les feines posteriors de rentat de tripes al ribeig de les passeres del Manol, el qual en aquesta època moltes vegades estava glaçat. No es podia menjar cap tros de carn fins que el veterinari no donés el vistiplau a la inspecció de les vísceres, que es feia molt ràpidament. Després venia la confecció de botifarres i les llonganisses, els tastets, els greixons, els llardons i la carn de perol, de la qual s'aprofitava el greix per fer sabó. Entre tots els assistents, aquell dia es menjaven una bona part de l'animal. Una relació del mes de gener de l'any 1941 recompta cent-deu porcs sacrificats en una població de cinc-cents habitants, és a dir, un porc per cada cinc persones. Les noies anaven a aprendre de

cosir a ca la Roseta, que era la telefonista del poble. Els nois, en canvi, feien força bretolades i era habitual en ells dedicar-se a tombar carros que estaven estacionats al carrer, anar a caçar nius o apedregar els nois de Borrassà o de Santa Llogaia, els quals fins i tot s'havien fet un fortí de rocs. Els homes jugaven a cartes i eren aficionats al canari i a la manilla.

A diari i a totes hores es veia la gent que anava a buscar aigua amb un càntir a la font de can Massanet, lloc on tot sovint es reunien grups de joves per ferhi berenars amb gresca i xerinxola.

Per Setmana Santa era tradició que les noies anessin als torns de les funcions de vetlla pasqual, mentre que els nois anaven a pescar al riu i no visitaven l'església fins al capvespre, una mica

Motius i Sobrenoms

Fins fa uns anys encara abundaven en el poble els motius amb els quals es coneixien algunes famílies. Eren denominacions habituals, cap d'elles ofensiva. Les més populars del poble de Vilafant eren: can Branques, ca la Genissa, cal Cadet, cal Borni, cal Frai, cal Sergent, can Fonso, can Nanau, can Pelat, cal Pairot, ca l'Elvira Borda, ca la Marieta, can Cintet o can Pategas, can Masó, can Jep Matiner, can Maroi, can Gustí, cal Granaire, can Biel, cal Sagal, can Barraca, can Baldiri, can Biganya, can Peric, can Jan, can Lluís, cal Petit, can Bernat, cal Revisor de l'hostal, cal Revisor granaire, can Sala, cal Curt, can Bossa, can Niceto, ca l'Ayats, can Massagols, can Bernat, can Cabañó, cal Cabrer, can Miüques, cal Saleta, can Cotxeres, can Nola, can Mixeres, can Gelada i can Jan de l'Hòstia.

93

Arrossada popular servida al Camp Municipal d'Esports.

envalentits.

Una de les primeres excursions fora de Vilafant es va fer a Roses amb una tartana que va fer el viatge en unes cinc hores però que permetia a aquests primerencs turistes descobrir i gaudir del mar com un fet extraordinari.

Bibliografia

No hi ha bibliografia monogràfica sobre la població de Vilafant, i per trobar notícies històriques s'ha recorregut a la recerca de les grans cròniques tradicionals de Catalunya:

ARMENGOL i CUSTAL, Dolors: *Agricultura a l'Alt Empordà a mitjan segle XIV*. Annals Institut d'Estudis Empordanesos 1979/80.

BADIA i HOMS, Joan: *L'Arquitectura Medieval de l'Empordà*.

BANCA CATALANA. 1972, *Estudi valors del preu del sòl a Catalunya*.

CAIXA DE CATALUNYA. 1996. *L'economia a l'Alt Empordà*.

DE LABORDE, Alexandre: *"Llibre dels viatgers"*.

DIAZ CAPMANY, Carles: *El castell de Sant Ferran de Figueres*.

EGEA, Antoni: *Evolució Urbana*, Annals Institut d'Estudis Empordanesos, 1987-1990.

FERRER i DE LLOVET, Josep M.: *El Ampurdán durante la Guerra de la Independencia 1808-1814*.

FUNDACIÓ VIVES CASAJUANA. Han estat consultats els fogatges de 1487, 1553, 1708 i 1787 a les publicacions de la Fundació.

GIFRE, Pere i ADROHER i PELLICER, M. Àngels: Arxius pairals de l'Empordà estudiats al seminari sobre arxius patrimonials celebrat a Figueres el mes de març de 1992.

Manifestación de los asentistas de la plaza de San Fernando de la villa de Figueres (Barcelona 1757).

MARQUÈS, Josep M., Mn: *Escriptures de Santa Maria de Vilabertran 968-1300*.

MONSALVATGE, Francesc: *Notícies històriques de Besalú*.

PAPELL, Antoni: *L'Empordà a la guerra carlina*.

PUJOL, Miquel, Mn; rector de la parròquia d'aquesta població: Informes directes referents a l'església de Vilafant.

RODEJA, Eduard: *Figueras Notas históricas*.

ROMERO, Alfons: *El republicanisme federal empordanès*.

ROVIRA i VIRGILI; PELLA i FORGAS; BOTET i SISÓ, J.; BOFARULL, Antoni; SOLDEVILA, Ferran; i BALAGUER, Víctor: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, i les *Històries de Catalunya*.

S. OLIVER, Miquel: *Catalunya en temps de la revolució francesa*.

SANABRE, Josep: *La Guerra dels Segadors a l'Empordà*.

SERRA CAUSA, 1877. *Almanac de Figueres*

VAYREDA, Montserrat: *Pobles de l'Empordà*.

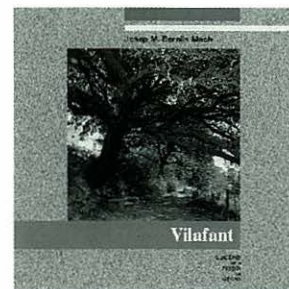
Pel que fa a les dades dels segles XIX i XX, hi ha la valuosa documentació de l'Arxiu municipal existent en el propi edifici de l'Ajuntament i el fons dipositat a l'Arxiu Històric Comarcal, amb un total de 282 carpetes. També han aportat interessants rememoracions i dades modernes la revista *Veïns*, de Vilafant, i els programes de la Festa Major de Sant Cebrià.

Agraïments

Finalment, cal fer constar l'agraïment als vilafantencs amb els quals s'han tingut llargues converses com a coneixedors de la vida del seu poble. En primer lloc, a Ricard Aiguabella i Joan Roura, que són dos autèntics cronistes de la vila. També cal agrair les explicacions dels germans Alemany, Miquel Grau, família Solés de Macià, Joan Bru, Pepita Badosa, Pere Giró, Serafi Pérez, mossèn Miquel Pujol, Benvingut Ferrussola i Joan Antoni Bertran, que han contribuït amb interessants vivències personals. Així mateix, gràcies a tots els funcionaris municipals que van col·laborar amb l'aportació de documents, en especial Àfrica Blànquez, que amb molta paciència ha anat facilitant tots els llibres d'actes i altres informacions que es requerien. Per últim, un agraïment especial al llicenciat en història Agustí Vehí, vilafantenc també, pel seu competent assessorament en la revisió final del treball.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

Les fotografies corresponen en la seva majoria a l'autor, completades amb les aportades per Joan Roura (pàgines 24, 25, 28, 34, 35, 54, 74, 75, 76, 80, 81, 84, 88 i 89), Família Quintana (pàgines 17, 23, 32, 50, 58, 62 i 86), Torner fotògraf (pàgines 44, 56 i 73), Miquel Grau (pàgines 14 i 19), Pere Puértolas del Setmanari Alt Empordà (pàgines 32, 36, 51, 60 i 61) i Benvingut Ferrossolu (pàgines 21, 41, 42, 63, 83 i 93).

Quaderns de la Revista de Girona

és una publicació de periodicitat bimestral dedicada exclusivament a temes de les comarques gironines. S'estructura en dues sèries, que es distingeixen pel color de la portada i per les planes interiors: Guies, en vermell, i Monografies locals, en verd. La primera és dedicada al tractament de qüestions d'abast general relatives a la història, l'economia, la cultura i les tradicions. La segona vol anar oferint una panoràmica sobre el passat i el present de les ciutats i dels pobles gironins, amb especial atenció a l'època contemporània.

Monografies locals

Títols publicats

Cornellà de Terri
per Jaume Portella

La Processó de Verges
per Jordi Roca

Anglès
per Pau Lanao

Sant Feliu de Guíxols
per Àngel Jiménez

Llagostera
per Dolors Grau

Castelló d'Empúries
Per Miquel Planas

Tossa
*per Jaume Lleonart i Maria
Pilar Mundet*

Palamós
*per Rosa Maria Medir
i Carles Sapena*

Besalú
per Joan Lopez

Les Planes d'Hostòles
*per J. Campistol, J. Canal i
M. Soler*

Agullana
per Enric Tubert

Olot
per Jordi Canal i Morell

Llegendes i misteris de
Girona

per Carles Vivó

Palafrugell
per Xavier Febrés

La Jonquera
per Albert Compte

La Cellera de Ter
per D. Pujol i Ll. Llagostera

Cassà de la Selva
*per E. Bagué, O. Gutiérrez i
J. Carreras*

Hostalric
*per M. Duran, J. Juanhuix i
R. Reyero*

Figueres
per A. Romero i J. Ruiz

Crespià
per J. Busquets

Lloret de Mar
per Joan Domènech

Banyoles
per J. Grabuleda i J. Tarrús

Puigcerdà
per Sebastià Bossom

Begur
per Lluís Costa

Viladrau
*per M. Feliu, I. López, X.
López i Ll. Pagespetit.*

Camós
per M. Duran

Camprodon
per Sílvia Planas

Maçanet de la Selva
per El Taller d'Història

Sant Jordi Desvalls
per S. Planas i N. Puigdevall

Ribas de Freser
Per Miquel Sitjar

Salt
per X. Alberch i J. Burch

Sant Joan de les
Abadesses

per J. Albareda i J. Ferrer

La Vall de Bianya
per J. Murlà Giralt

Capmany
per A. Egea i M. Roig

Gualta
per Ramon Alberch

Platja d'Aro
per Pere Barreda

La Vajol
Albert Juanola

Vilobí d'Onyar
per Dora Santamaria

Vilafant
per J. M. Bernils

Guies

Títols publicats

Els jueues a les terres
gironines
*per Ramon Alberch
i Narcís Jordi Aragó*

Rutes d'art sacre
(1939-1985)
per Josep Maria Marquès

Les havaneres,
el cant d'un mar
per Xavier Febrés

Els estanys eixuts
per Josep Matas

El món del suro
per S. Hernández

El Ter
*per J. Boadas, J. M.
Oliveras i X. Sunyer*

Trens i carrilets
per Josep Clara

Canvistes i banquers
per Narcís Castells

Màgiques, pors i
supersticions
per Carme Vinyoles

Els volcans
per Josep M. Mallarach

Els indians
per Rosa Maria Gil

Els Pirineus, del
Puigpedrós al Puigneulós
per Josep Clara

Cristians de Girona
per Josep M. Marquès

L'estany de Banyoles
per M. Coma i J. Gratacós

Els rellotges de sol
per M. Gil

Els maquis
per J. Clara

Els monuments megalítics
per J. Tarrús i Júlia Chinchilla

El pessebrisme
per J. Dalmau i Corominas

La ceràmica
per Andreu Bover

La farga
per Jordi Mascarella

Castells vius
*per C. Vinyoles, M. Torns i P.
Lanao*

La pesca
per J. Sala i J. Domènech

La ramaderia
per P. M. Parés i T. Vilaró

Els protestants
per Josep Clara

La tramuntana
J. M. Dacosta, X. Febrés

El Montseny
J. M. Rueda i J. Tura

L'electricitat
per M. Pous i J. Callol

El periodisme
per Lluís Costa

Propers títols

La Girona dolça
per J. V. Gay i N. Puigdevall

L'excursionisme
Per Jordi Dalmau

Aquest volum apareix amb la intenció d'omplir el buit existent quant a publicacions referides a la Vall de Campmajor. Modestament presentem els trets naturals que la caracteritzen, les llegendes més conegudes i la seva història mil·lenària perquè els seus habitants i visitants la coneguin millor i la segueixin amb cura.

Joan Fort i Olivella (Sant Miquel de Campmajor, 1958) és poeta, llicenciat en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona i màster en Arxivística per la Universitat de Girona. S'ha especialitzat en Història agrària i del Notariat de la Baixa Edat Mitjana, i Toponímia. Ha col·laborat en la Història de la comarca del Pla de l'Estanty i a la Revista de Girona amb diversos articles, cròniques i ressenyes.

MONOGRAFIES LOCALS

Diputació
de Girona

Caixa de Girona